

Söfnun og varðveisla ræktaðra íslenskra víðiyrkja

Yndisgróður
Landbúnaðarháskóli Íslands
Hvanneyri
2013

Yndisgróður
Landbúnaðarháskóli Íslands
Hvanneyri
2013

Formáli

Þetta verkefni var unnið fyrir fjárstyrk frá Erfðanefnd landbúnaðarins og hófst upphaflega sumarið 2009. Það var unnið samfara garðplönturannsóknnum og söfnun plantna á vegum verkefnisins Yndisgróður sem rekið er af Landbúnaðarháskóla Íslands í samvinnu við Félag garðplöntuframleiðenda sem leggja til nær allar plöntur endurgjaldslaust, Grasagarðs Reykjavíkur og Reykjavíkurborgar og Rannsóknarstöð Skógræktar ríkisins á Mógilsá auk ýmissa sveitarfélaga sem hafa lagt til land, vinnu og kostnað við gerð safngarða og umhirðu þeirra. Skýrslan var unnin veturinn 2012 – 2013. Allar myndir eru teknar af skýrsluhöfundi nema að annað sé tekið fram.

Samson Bjarnar Harðarson
28. febrúar 2013

Innihald

Formáli.....	4
Inngangur - bakgrunnur	8
Markmið.....	9
Efni og aðferðir.....	9
Öflun upplýsinga og plantna íslenskra víðiyrkja	9
Niðurstaða.....	11
Tegundir og yrki íslensks víðis í rituðum heimildum.	11
Tegundir og yrki í framleiðslu og sölu árið 2012	12
Plöntusafn	13
Almennt um ræktun og notkun á víði	15
Yfirlit yfir víðiyrki	17
<i>Salix artica</i> - Fjallavíðir sem tegund og ræktunargildi hans	17
<i>Salix artica</i> – Fjallavíðir frá Hrótey við Blönduós (Yg 751)	17
<i>Salix artica</i> – Fjallavíðir frá Kaldárdal (Yg 752).....	17
<i>Salix artica</i> – Fjallavíðir ‘Kálfamói’ (Yg 753)	17
<i>Salix lanata</i> - Loðvíðir sem tegund og ræktunargildi hans	18
<i>Salix lanata</i> 'Barmar' (Yg 756)	20
<i>Salix lanata</i> 'Bolti' (Yg 737)	20
<i>Salix lanata</i> 'Borgar' (Yg 725)	22
<i>Salix lanata</i> 'Buðlungur' (Yg 694)	22
<i>Salix lanata</i> 'Katlagil' (Yg 711).....	22
<i>Salix lanata</i> Kári (Yg 754).....	23
<i>Salix lanata</i> 'Kjarni'	23
<i>Salix lanata</i> klónn frá Gunnfríðarstöðum (Yg 726).....	23
<i>Salix lanata</i> klónn frá Glitbrá (Yg 733).....	25
<i>Salix lanata</i> klónn frá Hraunkoti	25
<i>Salix lanata</i> klónn frá Kaldbaki (Yg 729).....	25
<i>Salix lanata</i> klónn frá Hraunkoti í Lóni (Yg 731).....	26
<i>Salix lanata</i> klónn frá Kirkjulækjarkoti (Yg 732).....	26
<i>Salix lanata</i> klónn frá Laugabrekku (Yg 689)	26
<i>Salix lanata</i> klónn frá Laugabrekku - Þöll (Yg 728).....	27
<i>Salix lanata</i> klónn frá Mjóanesi við Hallormstað (Yg 626).....	27

<i>Salix lanata</i> klónn frá Tumastöðum (Yg 732)	28
<i>Salix lanata</i> klónn frá Þorgautsstöðum (Yg 730).....	28
<i>Salix lanata</i> 'Koti' (Yg 688)	28
<i>Salix lanata</i> kvæmi frá Grundarfirði (Yg 734)	29
<i>Salix lanata</i> kvæmi frá Hjallahálsi við Þorskafjörð (Yg 735).....	29
<i>Salix lanata</i> kvæmi frá Kjarri (Yg 755)	29
<i>Salix lanata</i> kvæmi frá Mjóanesi við Hallormstað (Yg 738).....	30
<i>Salix lanata</i> 'Ljúfur' KK (Yg 706)	30
<i>Salix lanata</i> 'Lyngberg' (Yg 625).....	30
<i>Salix lanata</i> 'Lækur' KK (Yg 707)	30
<i>Salix lanata</i> 'Orka' Kvk (Yg 690).....	31
<i>Salix lanata</i> 'Skeiðarvogur' (Yg 727).....	31
<i>Salix lanata</i> 'Stórblaða Akureyri' (Yg 743).....	32
<i>Salix lanata</i> 'Tann'.....	32
<i>Salix lanata</i> 'Vaðnes' KK (Yg 708).....	32
<i>Salix lanata</i> 'Vatnsendi' (Yg 757).....	33
<i>Salix phylicifolia</i> - Gulvíðir sem tegund og ræktunargildi hans	34
<i>Salix phylicifolia</i> 'Brekka' (Brekkuvíðir) (Yg 142).....	35
<i>Salix phylicifolia</i> 'Glit' , Glitvíðir (Yg 739).....	36
<i>Salix phylicifolia</i> 'Gunnsteinsstaðir' (Yg 745).....	37
<i>Salix phylicifolia</i> klónn frá Hallormsstað (Yg 736)	37
<i>Salix phylicifolia</i> klónn frá Holtsdal. (Yg 544).....	37
<i>Salix phylicifolia</i> klónn frá Laxamýri (Yg 749).....	38
<i>Salix phylicifolia</i> klónn úr Nauthúsagili. (Yg 570).....	38
<i>Salix phylicifolia</i> kvæmi frá Svanshóli í Bjarnarfirði (Yg 750).....	39
<i>Salix phylicifolia</i> - kvæmi frá Sörlastöðum (Yg 741)	39
<i>Salix phylicifolia</i> 'Laugarás' – (Yg 742).....	40
<i>Salix phylicifolia</i> 'Mýrdalur' (Yg 746)	41
<i>Salix phylicifolia</i> 'Sandi' Sandvíðir (Yg 744)	41
<i>Salix phylicifolia</i> 'Strandir' KK. Strandavíðir / Tröllatunguvíðir (Yg 115).....	41
<i>Salix phylicifolia</i> 'Sólheimar' (Yg 747)	43
<i>Salix phylicifolia</i> 'Tanngarður' (Yg 748).....	43
<i>Salix phylicifolia</i> 'Tunga' KK (Yg 740)	43
Gulvíði og viðjúblendingar – <i>Salix phylicifolia</i> x <i>myrsinifolia</i>	44

<i>Salix</i> 'Grásteinn' Grásteinavíðir (Yg 301).....	45
<i>Salix</i> 'Hreggstaðir' - Hreggstaðavíðir (Yg 300).....	46
<i>Salix</i> 'Rökkur' Rökkurvíðir (Yg 103).....	47
<i>Salix</i> 'Skuld' Skuldarvíðir (Yg 302)	48
<i>Salix</i> 'Porlákur' (Yg 458).....	49

Inngangur - bakgrunnur

Það eru fá lönd í heiminum þar sem notað er jafn mikið af tegundum víðis (*Salix sp.*) í ræktun og raun ber vitni hér á Íslandi (Samson B. Harðarson, 2009a). Mikið er notað af erlendum tegundum og yrkjum, svo sem alaskavíði (*Salix alaxensis*) og jörfavíði (*Salix hookeriana*) frá Alaska og selju (*Salix caprea*) og viðju (*Salix myrsinifolia*) frá Noregi, en mikið er einnig notað af íslenskum yrkjum. Má fullyrða að óvída sé til jafn mikið safn norrænna víðitegunda og hérlendis og hafa erlendir aðilar eins og Norðmenn og Svíar leitað fanga hérlendis um harðgerð yrki. Hingað til hefur ekki verið til heildstætt safn þessara tegunda hérlendis.

Fjöldi yrkja íslenskra víðitegunda í ræktun er töluverður og eru sumar þeirra með algengari gard- og skjólbeltaplöntum hérlendis svo sem yrkin Brekkuvíðir og Strandavíðir sem eru bæði afbrigði af gulvíði (*Salix phylicifolia*). Fæst íslensku yrkjanna hafa þó fengið yrkisheiti og er í raun lítið vitað um fjölda þeirra. Sum þessara yrkja hafa verið í ræktun í yfir hundrað ár eins og gulvíðirinn frá Sörlastöðum sem C. E. Flensborg skógarvörður tók í ræktun um 1901.

Áhugi á notkun íslenskra tegunda hefur aukist og því nauðsynlegt að fá skýrari yfirsýn yfir þann fjölbreytileika sem er til í ræktuðum íslenskum víðiyrkjum, skrásetja þau og varðveita og gera upplýsingar og plöntuefnivið aðgengilegan til ræktenda. Aukinn áhugi birtist m.a. í því að ýmsir aðilar vilja fremur nota íslenskar plöntur en erlendir, bæði til notkunar í görðum og útivistarsvæðum og einnig til landgræðslu og frágangs á ferðamannastöðum.

Með samantekt á aðgengilegum upplýsingum um yrki íslenskra víðitegunda fyrir almenna garðeigendur, garðyrkjumenn, landslagsarkitekta og skjólbeltaræktendur, má búast við að notkunin verði meiri og markvissari. Þó íslenskar víðitegundir séu ekki nema fjórar talsins (*Salix artica*, *S. herbacea*, *S. lanata* og *S. phylicifolia*), þá er fjölbreytileiki þeirra mikill, loðvíðir (*Salix lanata*) til frá jarðlægum yrkjum upp í uppréttan 2ja metra háan runna og allt þar á milli.

Ekki er til heildaryfirlit yfir yrki íslenskra víðitegunda þótt ýmislegt hafi verið ritað um íslenska víðinn t.d. Jóhann Pálsson, Víðir og víðiræktun á Íslandi, 1997 og Óli Valur Hansson, 1972. Af rannsóknum sem gerðar hafa verið á arfgerðum íslensks víðis má telja rannsóknir Kesöru Anamthawat-Jónsson og samstarfsaðila á íslenskum afbrigðum gulvíðis, *Salix phylicifolia*: brekkuvíði og tunguvíði (Kesera Anamthawat-Jónsson, 2013). Þá má einnig nefna rannsóknir á líffræði íslenskra víðitegunda og notkunarmöguleikum þeirra í landgræðslu ((Ása L. Aradóttir et. al., 1999.) og (Kristín Svavarsdóttir, ritstj., 2006) sem beindist að samanburði á klónum gulvíðis, loðvíðis og í minna mæli fjallavíðis, frá mismunandi stöðum á landinu (Ása L. Aradóttir ofl., 2007).

Markmið

Markmiðið með þessu verkefni samkvæmt verkefnislýsingu er að:

1. Safna yrkjum loðvíðis og gulvíðis sem í ræktun eru.
2. Skrásetja upplýsingar um uppruna þeirra og ræktunarreynslu.
3. Byggja upp klónasafn sem staðsett verði á Hvanneyri á landi Landbúnaðarháskóla Íslands.
4. Skilgreina yrkin og gera aðgengilegar upplýsingar um þau og plöntuefni við til ræktenda.

Í framhaldinu var lagt upp með að meta gildi viðkomandi yrkja í ræktun hérlendis út frá útliti og harðgerði. Matið mun byggja á þrifum plantnanna í görðum Yndisgróðurs og í þeim tilfellum þar sem yrkin eru ekki í ræktun þar, á reynslu frá öðrum aðilum svo sem grasagörðum og víðar.

Varðveisla á ræktuðum yrkjum íslenskra víðiyrkja hefur þann tilgang að gera heildstætt og aðgengilegt safn yrkja þessara tegunda sem safnað hefur verið í um 100 ár. Þetta safn mun gefa góða mynd af fjölbreytileika þessa efniviðar sem oft hefur verið valinn vegna einhverra sérstæðra eiginleika hvað varðar útlit, harðgerði og ræktunnar.

Efni og aðferðir

Rannsóknin hefur verið tvíþætt, annarsvegar að leita upplýsinga um yrki íslenskra víðitegunda og hinsvegar að safna saman efnivið frá garðplöntustöðum og úr görðum og útivistarsvæðum.

Öflun upplýsinga og plantna íslenskra víðiyrkja

Úrval íslenskra víðiyrkja var kannað sem hluti af söfnun á upplýsingum og plöntum á vegum Yndisgróðurs á árunum 2009-2012. Ef viðkomandi yrki voru í ræktun voru plöntur jafnframt fengnar í safn Yndisgróðurs. Upplýsingum og plöntum var ýmist safnað í heimsóknum á garðplöntustöðvar eða með tölvupósti. Árangurinn var mjög takmarkaður og kom lítið inn af yrkjum og upplýsingar um uppruna þeirra almennt mjög takmarkaðar.

Kannaðar voru upplýsingar í rituðum heimildum og upplýsingagrunninum Börkur sem gefinn er út af Friðriki Baldurssyni garðyrkjufraeðingi og garðyrkjustjóra Kópavogsbæjar (Friðrik Baldursson, 2007). Skýrsluhöfundur gerði könnun á víðiklónum í görðum og útivistarsvæðum víða um land en í flestum tilfellum er ómögulegt er að meta um hvaða yrki er að ræða og í sumum tilfellum er um sjálfsprottna runna að ræða, en það gaf hugmynd um fjölbreytni, harðgeri og notkunarmöguleika tegundanna. Í einhverjum tilfellum tók skýrsluhöfundur græðlinga af nokkrum þeim allra álitlegustu til ræktunar fyrir klónasafn.

Upplýsingar voru fengnar um safn 107 víðiklóna sem safnað var víðsvegar um land af Kristínu Svavarsdóttur og Ásu L. Aradóttur á vegum Landgræðslu ríkisins og var safnið skoðað með tilliti til áhugaverðra garðplantna. Þar sem þeir víðiklónar sem eru í safninu eru ekki í almennri framleiðslu var ekki tekið neitt af þeim í safn Yndisgróðurs.

Gerð var könnun í rituðum heimildum um tegundir og yrki.

Í upplýsinga og plöntusöfnun hjá framleiðendum fengust mjög takmarkaðar upplýsingar um þau yrki sem eru í ræktun. Vegna þessa slaka árangurs var hinn 19. nóvember 2012 sendur út fyrirspurnarlisti til allra garðplöntuframleiðenda alls 20 aðila, allra skógræktarstjóra alls 6 aðila, rannsóknarstöðva Skógræktar ríkisins og sviðsstjóra Þjóðskóga, sjá meðfylgjandi lista. Í fyrirspurnarlista var spurt um; Hvaða yrki viðkomandi væri með í ræktun eða þekkti til?

Hver er uppruni yrkja sem viðkomandi væri með/ þekkti til og hvenær var hann tekinn í ræktun?

Hvaða kyn er viðkomandi klónn af?

Hvort viðkomandi ætti plöntur sem væri hægt að setja í safn Yndisgróðurs?

Hvort viðkomandi vissi um áhugaverða klóna sem ekki eru í ræktun eða sem einhver annar er með í ræktun og er ekki á meðfylgjandi lista?

Annað- allar upplýsingar þegnar.

Með þessu var sendur listi sem var tekin úr upplýsingagrunninum Börkur, alls 11 loðvíðiyrki, 4 gulvíðiyrki og 5 yrki gulvíðiblendinga.

Í kjölfarið var hringt í allra aðila og upplýsingar skráðar niður í samtali eða að upplýsingar voru sendar í tölvupósti frá viðeigandi aðilum. Nokkuð safnaðist inn af upplýsingum sem ekki hafði náðst að afla áður, bæði um yrki sem þegar voru skráð í gagnagrunn Yndisgróðurs en einnig um nokkur ný. Í heild verður þó að segja að merkilega lítið er í ræktun af íslenskum víðiyrkjum og vitneskja um þau oftast nær af afar skornum skammti.

Niðurstaða

Alls var safnað upplýsingum um 46 yrki, þau skiptast þannig milli tegunda; fjallavíðir 3 yrki, loðvíðir 23 yrki, gulvíðir 15 yrki og blendingar gulvíðis og víðju 5 yrki.

Af þessum yrkjum er þegar búið að gróðursetja alls 19 yrki, 10 loðvíðiyrki og 4 gulvíðiyrki og 5 yrki víðiblendinga í safngörðum Yndisgróðurs, en jafnframt er stefnt að heildstæðu safni á Hvanneyri og mun gróðursetning hefjast vorið 2013.

Listi yfir skráð yrki fylgir hér á eftir. Takmarkaðar upplýsingar fengust um mörg yrkin og ber skráningin þess merki.

Tegundir og yrki íslensks víðis í rituðum heimildum.

C.V. Flensburg starfaði við skógrækt á árunum 1900 til 1906 og skrifaði árlega skýrslur um starfið. Þegar í skýrslu sinni fyrir árið 1900 segir hann frá því að vel megi nota gulvíði í ræktun hérlendis (Flensburg, Skovrester og Nyanlæg af Skov paa Island, 1901). Í skýrslu sinni frá 1905 segir hann svo frá sérstaklega gróskumiklum gulvíði frá Sörlastöðum í Fnjóskárdal sem hann hafi ræktað í skógarreitum og uppeldisstöðvum á sínum vegum undanfarin ár (Flensburg, 1905; bls. 7-8). Víða er minnst á ræktun gulvíðis frá Sörlastöðum, Fnjóskadal eða úr Þingeyjarsýslu og má gera ráð fyrir að þar hafi oftast verið um að ræða plöntur af kvæminu frá Sörlastöðum. Sigtryggur Guðlaugsson segir t.a.m. frá því í dagbók sinni „*Skrúður á Núpi – Græðsla og gróður í fjörtíu ár (1909-1949)*“ að „*Gulvíðigræðlinga fékk ég úr Sörlastaðavíði í Fnjóskadal 1908. Gróðursetti þá meðfram götunni að gosbrunninum*“ (Sigtryggur Guðlaugsson, 1909-1949). Víðir „*norðan úr Þingeyjarsýslu*“ var gróðursettur í Hljómskálagarðinn 1945 og er hann líklega af þessu kvæmi (Morgunblaðið, 1962). Í bók sinni *Bjarkir* frá 1914 getur Einar Helgason, sem rak gróðrarstöð í Reykjavík, ekki um nein íslensk yrki víðis, en segir að sjálfsagt sé að gróðursetja innlendu tegundina gulvíði (*Salix phylicifolia*) í görðum. Loðvíðir og grávíðir virðist hann ekki hafa í ræktun en getur um það að vandalítið sé að rækta þær tegundir í görðum og auðgert sé að flytja þær heim úr haglendinu (Einar Helgason, 1914). Í garðyrkjuritinu 1934 segir Einar um gulvíði að hann verði þroskamikill í görðum en getur ekki um yrki. Grávíði nefnir hann bara á nafn en segir ekkert um loðvíði.

Jón Rögnvaldsson minnst í bók sinni *Skrúðgarðar* einungis lauslega á loðvíði í umfjöllun sinni um notkun runna að þeir séu heppilegir til að nota við grunn húsa (Jón Rögnvaldsson, 1953 (1937):53) eða í plöntuþyrpingu og nefnir einnig þar gulvíðir (1953 (1937):56).

Í bók Ingólfs Davíðssonar og Ingimars Óskarssonar *Garðagróður* frá 1950 er ekki getið um nein yrki. Þar er þó getið lítillega um tegundirnar loðvíði, grávíði og gulvíði. Loðvíði segja þeir að sé falletur í limgerði eða smáþyrpingar. Um grávíði er sagt að hann sé falletur í steinhæðir og getið um plöntur í garði við Hávallagötu 11 í Reykjavík og sagt að við athugun á tegundinni við Hávallagötu hafi komið í ljós nokkur munur á þeirri plöntu sem þar vex og er innflutt og alinnlendum eintökum (Ingólfur Davíðson & Ingimar Óskarsson, 1950:138-139) Gulvíði segja þeir að hann sé nothæfur í limgerði en ekki heppilegur og að ekki ætti að rækta hann nema í stórum skrudgörðum, t.d. einn sér í horni (Ingólfur Davíðson & Ingimar Óskarsson, 1950:142) Þar er jafnframt getið um gulvíði í Laugadal sem sé 3,8 m á hæð.

Í útgáfu garðagróðurs frá 1968 segir ennfremur um gulvíðir að hann geti orðið að minnsta kosti 6 m. hár í görðum og að í reykjavík finnist eintök rúmlega 4 m hár. Þar er jafnframt getið um að á síðastliðnum áratug hafi verið í ræktun blaðfögur og harðgerð víðitegund, kölluð brekkuvíðir, en ekki sé vitað um uppruna hans. (Ingólfur Davíðson & Ingimar Óskarsson, 1968: 186-187)

Í *Skrúðgardabókinni*, sem Garðyrkjufélag Íslands gaf út árið 1967 og var ritstýrt af Óla Val Hanssyni, er sagt frá eftirfarandi tegundum og yrkjum: Brekkuvíðir er sagður nýlegur í ræktun og að ekkert sé vitað um uppruna hans, loðvíðir sé harðgerður um allt land og eigi miklu meiri útbreiðslu skilið og að lokum að gulvíðir sé harðgerður en oft ásóttur af ryði en ætti að nota meira á erfiðari stöðum og eru yrkin Glitvíðir og Sandvíðir sérstaklega nefnd (Óli Valur Hansson, 1967:114).

Í gagnasafninu Börkur frá 2007 (Friðrik Baldursson, 2007) eru eftirfarandi yrki skráð:

Loðvíðir; Salix lanata 'Barmar', Salix lanata 'Hraunkot', Salix lanata 'Katlagil', Salix lanata 'Kjarni', Salix lanata 'Lækur', Salix lanata 'Nátthagi', Salix lanata 'Tann', Salix lanata 'Vatnsendi', Salix lanata 'Vaðnes',

Gulvíðir; Salix phylicifolia 'Glitvíðir', Salix phylicifolia 'Gunnsteinsstaðir', Salix phylicifolia 'Laugarás', Salix phylicifolia 'Sandvíðir' ('Sandi'), Salix phylicifolia 'Strandavíðir' ('Tröllatunguvíðir'), Salix phylicifolia 'Mýrdalur', Salix phylicifolia 'Tanngarður', Salix phylicifolia 'Sólheimar', Salix phylicifolia 'Tunguvíðir', Salix phylicifolia 'Þorlákur'.

Í nokkrum tilfellum eru tegundir nefndar án þess að þær séu tilgreindar sem ákveðin yrki.

Tegundir og yrki í framleiðslu og sölu árið 2012

Kannað var hvaða tegundir og yrki voru í ræktun og sölu árið 2012. Niðurstöðurnar sýna að einungis eitt yrki er í ræktun hjá 5 framleiðendum eða fleirum, það er gulvíðirinn 'Strandir' sem er framleiddur hjá 15 aðilum. Næstur þar á eftir var Brekkuvíðir sem er framleiddur hjá 5 aðilum. Loðvíðir í framleiðslu er af mjög breytilegum yrkjum og var yrkið 'Katlagil' algengast (4) og síðan 'Vatnsendi' (3), líklegt er þó að þessi yrki séu í ræktun hjá fleirum en þá óskilgreindir.

Tegund	Yrki/ kvæmi	Fjöldi framleiðenda
Grávíðir	Kaldidalur	1
Grávíðiþblendingur	'Kálfamói'	1
Loðvíðir	'Vatnsendi'	3
	'Vaðnes' Kk	2
	'Lækur' Kk	1
	'Katlagil' Kk	4
	'Koti' Kk	1
	'Laugabrekka' Kvk	2
	Frá Mjóanesi/Hallormsstað Kk	1
	'Ljúfur' KK	1
	af Barðaströnd	1
	Frá Hraunkoti margir klónar	1
	gamall Þorgautstaðir	1
	frá útgörðum Hvolsvelli	1
	Nr. 11 frá mýrinni við Kjarr	1
	Nr. 2 frá mýrinni við Kjarr	1
	Glitbrá	1
	Laugabrekka bland	1
	Skriðull frá Nátthaga	1
	Kári	1
	Laugabrekka Kvk	1
Gulvíðir	'Strandir' Kk	15

	'Brekka' Kvk	5
	Frá Héraði	1
Gulvíðiblendingar	'Skuldarvíðir' KK	2
	'Þorláksvíðir' KK	2
	'Rökkurvíðir' KK	2
	'Hreggstaðavíðir' Kvk	4
	'Grásteinavíðir' KK	3
	Borgarvíðir	1

Plöntusafn

Í upphaflegri áætlun verkefnisins var gert ráð fyrir safni á Hvanneyri. Þar sem lítið safnaðist inn af plöntum og einnig vegna þess að ekki var hægt að byrja á framkvæmdum á safni á Hvanneyri var ákveðið að koma safninu fyrir í Sandgerði og á Reykjum. Auk þess voru nokkur yrki sem voru gróðursett í Sandgerði og á Reykjum einnig gróðursett á Blönduósi.

Sumrin 2011 og 2012 hefur verið byggður upp safngarður á Hvanneyri og er áætlað að hefja útplöntun á íslensku víðiyrkjunum sumarið 2013. Þar sem einungis fá yrki eru á markaðinum þarf Yndisgróður að fá sérframleitt mörg yrkjanna og mun því ekki vera hægt að planta öllum áætluðum yrkjum út fyrr en 2014 og 2015.

Eftirfarandi yrki hafa verið gróðursett í safn Yndisgróðurs:

Salix lanata - Loðvíðir

- Yg 711 'Katlagil' - Sandgerði(I8a)
- Yg 716 klónn frá Færeyjum- Reykir(U2a)
- Yg 626 klónn frá Mjóanesi - Blönduós(H7) og Sandgerði
- Yg 688 'Koti' - Sandgerði (L6 og N1) og Blönduós (C4)
- Yg 689 'Laugabrekka' - Sandgerði(O4)
- Yg 706 'Ljúfur' - Sandgerði(N3)
- Yg 625 'Lyngberg' - Sandgerði (N5) og Blönduós(G2b)
- Yg 707 'Lækur' - Sandgerði(M6a)
- Yg 690 'Orka' - Sandgerði (O5)
- Yg 708 'Vaðnes' - Sandgerði (N2)

Salix phylicifolia - Gulvíðir

- Yg 142 'Brekka' - Sandgerði (I5)
- Yg 544 Brekkuvíðitýpa úr Holtsdal -Sandgerði (M 8) 1 pl. og Reykir (X1)
- Yg 570 Brekkuvíðitýpa frá Nauthúsagili - Reykir (V1)
- Yg 115 'Strandir' - Sandgerði(I7)

Salix x majalis - Gulvíðiblendingar

- Yg 302 'Skuld' - Sandgerði (J1)
- Yg 458 'Þorlákur' - Sandgerði (O9)
- Yg 103 'Rökkur' - Sandgerði(J2)
- Yg 300 'Hreggstaðir' - Sandgerði(J4)

Yg 301 'Grásteinar' - Sandgerði (J3) Blönduós (A18)

Af sömu ástæðum og nefnd eru að ofan hefur ekki verið hægt að gera lýsingar og meta harðgerði og ræktunargildi stærsta hluta þeirra yrkja sem fjallað er um í yfirlitinu sem hér fylgir á eftir. Eftir því sem plönturnar í safni Yndisgróðurs vaxa og dafna mun gefast kostur á slíku ef efni og aðstæður leyfa.

Upplýsingar um þau yrki sem þegar hafa verið skilgreind og eru í almennri framleiðslu eru aðgengilegar á heimasíðu Yndisgróðurs og í þessari skýrslu.

Stefnt er að því á komandi árum að koma til ræktunar góðum og áhugaverðum yrkjum til þeirra plöntuframleiðenda sem hafa áhuga.

Almennt um ræktun og notkun á víði

Víðir hefur ýmsa ákjósanlega eiginleika til ræktunar og notkunar sem garð og landslagsplanta, þær tegundir sem helst eru í ræktun eru flestar harðgerðar og þrífast vel í köldum og blautum moldarjarðvegi.

Ein helsta ástæða þess að víðir hefur orðið svo algengur í ræktun sem raun ber vitni er hversu auðvelt er að fjölga honum með vetrargræðlingum. Þetta er mun einfaldari og meðfærilegri aðferð en til að mynda að sá fræi eða koma til viðkvæmum sumargræðlingum. Einnig eru flestar víðitegundir fljótar að komast á legg og þrífast vel í íslenskum jarðvegi, jafnvel í kaldri og óbrotinni mýrarmold. Það er einnig mikill kostur að þegar plöntu er fjölgað með græðlingi verður hún alveg eins og móðurplantan, en það kallast klónaræktun. Það er ólíkt fræfjölguðum plöntum sem geta verið mjög ólíkar foreldrum sínum vegna erfðablöndunar.

Það eru hinsvegar ýmis atriði sem gera flestar víðitegundir varasamar í ræktun, sem í sumum tilfellum geta yfirskyggt kosti þeirra. Til þess að átta sig betur á kostum hans og göllum er því mikilvægt að kanna helstu eiginleika tegunda í víðiættkvíslinni og verður það gert síðar í þessari grein. En skoðum fyrst helstu þætti víðiræktunar hérlendis í sögulegu ljósi.

Nær allar víðitegundir eru svokallaðir frumherjar. Frumherji er tegund sem hefur hæfileika til að vaxa upp á ógrónu eða lítið grónu landi í óþroskuðum jarðvegi og án skjóls. Víðitegundir eru með fyrstu plöntum til að nema land þar sem jöklar hörfa, á áraurum og þar sem land rofnar af einhverjum ástæðum. Sumar þeirra stórvaxnari eru fljótar að vaxa upp þar sem raki er nægur og er víðir því algengur nálægt vatni og vatnsfarvegum, t.d. alaskavíðir og jörfavíðir (Viereck L. A., 1989). Aðrar víðitegundir eins og gulvíðir, loðvíðir, viðja og selja eru nægjusamari og geta vaxið upp á röskuðu landi þar sem aðgangur að vatni er takmarkaðri og jarðvegur ófrjósamari (Christopher., 1992: 33-34). Þolsvið ættkvíslarinnar er því nokkuð vítt hvað varðar kröfur til jarðvegs. Annar eiginleiki sem all flestar frumherjategundir eiga sammerkt er að þær eru mjög sólelskar og láta því fljótt undan síga nái aðrar tegundir að veita þeim samkeppni um birtu, það er því til að mynda algeng framvinda að sjá aðrar trjátegundir vaxa þeim yfir höfuð og skyggja þær út. Í Skandinavíu og Alaska eru þetta tegundir af ættkvíslum eins og birki (*Betula*), ölur (*Alnus*) ösp (*Populus*) fura (*Pinus*) og síðar greni (*Picea*) (Walker, Zasada, & Chapin, 1986, 67: 1243-1253). Við vötn og á votlendari svæðum eru það hinsvegar oft elritegundir eins og gráelri (*Alnus incana*) og svartelri (*A. glutinosa*) í Evrópu og blaelri (*A. tenuifolia*) og ryðelri (*A. rubra*) í Alaska sem taka við af víðinum og mynda hástígróður samfélag (Viereck L. A., 2007).

Rannsóknir á Íslandi hafa sýnt að birki vex mun betur upp á rýru landi ef það er í nágrenni við víði og er það rakið til sameiginlegra svepprótategunda sem þessar tvær tegundir geta myndað sambýli við (Magnússon, 2001). Undirgróður er gjarnan mjög gróskulegur undir gulvíðikjarri og margir þekkja til þess að oft er mikill illgresisvöxtur undir víðirunnum. Ástæðan er sú að líkt og með margar ljóselskar tegundir hleypir víðir mikilli birtu niður undir sig. Hann laufgast oft einnig tiltölulega seint á vorin (þó svo margar tegundir blómstri oft snemma) sem eykur enn á birtuna sem hann sleppir í gegn og þetta notfærir annar gróður sér. Þetta getur bæði verið kostur og galli. Kostur ef við notum víði sem fósturtegund¹ en galli ef við notum hann til að loka beðum til að halda niðri illgresi. Í skjólbeltarækt er því upplagt að gróðursetja skuggþolnar og jafnvel skrífandi trjá- og runnategundir við hlið víðis, þær geta svo vaxið inn í víðinn og að lokum yfirtekið rými hans (Norrie, 1997).

Víðir hefur jafnframt aðra jákvæða eiginleika í uppbyggingu vistkerfa, ekki síst íslensku tegundirnar gulvíðir og loðvíðir (Ása L. Aradóttir et. al., 1999). Flestar víðitegundir eru mikil uppspretta fyrir

¹ Fósturtegund er hér skilgreind tegund sem skal skýla viðkvæmari tegundum á meðan þær eru að komast á legg, en skal svo fjarlægja að því loknu.

fæðu ýmissa smádýra, allt frá því að vera uppspretta hunangs snemma á vorin fyrir hunangsflugur og býflugur og sem fæða fyrir fiðrildalifur og önnur beitardýr.

Af þessu má sjá að víðir hefur marga kosti sem fósturtegund sem gefur skjól fyrir aðrar tegundir sem eiga erfiðara með að vaxa upp af ógrónu eða skjóllausu landi.

Sjá meira um víði í greininni „Um kosti og galla víðis í ræktun“ í Skógræktarritinu 2009 1.tbl..

(Samson Bjarnar Harðarson, 2009a)

Gulvíðir á Þingvöllum

Yfirlit yfir víðyrki

Salix artica - Fjallavíðir sem tegund og ræktunargildi hans

Jarðlægur runni. Lítið notaður í garða en fer ágætlega í steinhæðir. Ekki hentugur sem þekjandi, sjá umfjöllun um loðvíði.

Ólafur Sturla Njálsson. Tré og runnar, 3. hluti, *Salix*. 2005:296

Salix artica – Fjallavíðir frá Hrótey við Blönduós (Yg 751)

Uppruni: Hrótey við Blönduós.

Lýsing og eiginleikar: Jarðlægur kvenkyns runni, greinar dökkar, falleg blómgun.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Var í ræktun í Gróðrarstöðinni Birkihlíð í Kópavogi.

Heimildir: Ágúst Þór Bragason. Munnleg heimild 24. febrúar 2013.

Salix artica – Fjallavíðir frá Kaldárdal (Yg 752)

Uppruni: Kaldárdalur.

Lýsing og eiginleikar: Ekkert er vitað um þennan klón.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun í Gróðrarstöðinni Þorgautsstöðum 2 í Borgarfirði.

Heimildir: Árni Brynjar Bragason. Munnleg heimild 27. nóvember 2012.

Salix artica – Fjallavíðir ‘Kálfamói’ (Yg 753)

Uppruni: Frá eyrum við Jökulsá á Fjöllum um 1980, safnað af Jóhanni Pálssyni grasafraeðingi. Var ræktuð í Lystigarði Akureyrar en barst svo til ræktunarstöðvar Reykjavíkurborgar þegar Jóhann Pálsson hætti sem forstöðumaður Lystigarðsins á Akureyri og gerðist Garðyrkjustjóri Reykjavíkurborgar. Yrkisheitið Kálfamói er í raun byggt á mistökum því það heiti átti í raun að tilheyra öðru yrki upprunnið í sumarbústaðalandi Jóhanns Pálssonar, það er blendingur grávíðis (*Salix artica*) og grasvíðis eða loðvíðis (*Salix lanata*) og grasvíðis.

Lýsing og eiginleikar: Jarðlægur víðir. Er fljótvoxinn og harðgerður og hentar sem steinhæðaplanta. Kálfamóavíðir Jarðlægar víðitegundir sem vaxa hérlendis eru duglegar að mynda blendinga sín á milli. Þegar kálfamóavíðirinn fannst héldu menn fyrst að hann væri blendingur grasvíðis og loðvíðis. Nú hefur komið í ljós að hann er blendingur grávíðis og loðvíðis og er kvenkyns. Þetta er alveg jarðlægur víðir með mjög stór, dökkgræn blöð og fallega rauða rekla sem grána síðan. Hann er mjög fallegur og á alla athygli skilið. Hægt er að nota hann með loðvíði eða í stað hans, í steinhæð og sem jaðar- eða þekjuplöntu. Mosskógur eru búnir að vera með þennan víði í framleiðslu í ein 4 ár og vonir standa til að hann nái verulegri útbreiðslu, því hann er eins og Strandavíðirinn, mjög harðger, salt og vindþolinn og laus við meindýr.

Aðgengi: Er óvíða í ræktun, en er m.a. til í Lystigarðinum á Akureyri. Í sölu í gróðrarstöðinni Glitbrá.

Heimildir: Ólafur Sturla Njálsson. Tré og runnar, 3. hluti, *Salix*. 2005:309

Morgunblaðið. 1994. Strandavíðir og kálfamóavíðir – fást í gróðrarstöðinni Mosskógum í Mosfellsdal. Morgunblaðið 1. júní 1994:20.

Salix lanata - Loðvíðir sem tegund og ræktunargildi hans

Uppruni: Vex villtur um allt land en nokkur breytileiki getur verið á vaxtarformi, blaðgerð og hæringu eftir svæðum og innan svæða. Vex í móum, hlíðum og bökkum einkum þar sem sendið er.

Vaxtarlag: Loðvíðir hefur marga góða eiginleika sem garð- og landslagsplanta. Fjölbreytni í vaxtarlagi gefur kost á að velja yrki sem eru jarðlæg og upp í um 2ja m háa runna. Greinabygging er einnig breytileg frá því að vera jarðlæggar greinar, útbreytt eða upprétt. Greinar eru loðnar og gefa fallett litaspil bæði sumar og vetur.

Blómgun: Loðvíðir er sérbyll eins og aðrar víðitegundir sem þýðir að planta er annaðhvort karlkyns eða kvenkyns. Að öllu jöfnu er kostur að velja karlkyns klóna því að þeir blómstra fallega gulum rekkjum sem falla svo af að blómstrun lokinni. Kvenkynsklónar blómstra hinsvegar grænleitum rekkjum sem haldast á eftir blómgun til fræþroska, þegar þeir svo að lokum opnast og dreifa fræi með hjálp fræullar. Fræullin er að flestra mati til lýta á runnanum og óþrifa þegar hún berst um. Sjálfsprottnar plöntur af fræi geta orðið til ama. Á náttúrusvæðum og í landgræðslu getur þetta hinsvegar talist ótvíræður kostur.

Laufblöð: Blöðin oddbaugótt til eggлага, fjaðurstrengjótt blöð 3-5 cm löng og 1,5-2,5 cm breið, stundum allt að því kringlótt og oft með bylgjuðum jöðrum. Hæring er nokkuð breytileg silkihærð í fyrstu, síðar mattgræn á efra borði en blágræn á því neðra, heilrennd, 2-5 cm að lengd, stór og áberandi breið axlarblöð, heilrennd. Hefur áberandi axlarblöð. Loðvíðir blandast oft við aðrar víðitegundir, sérstaklega fjallavíðir, *Salix arctica* og vantar þá oft axlarböð.

Haustlitir: Gulir haustlitir, koma oft seint og eru mismiklir eftir tíðarfari. Í sumum tilfellum hangir lauf á runnum fram eftir hausti.

Harðgerði og heilbrigði og ræktun: Loðvíðir af íslenskum uppruna er að öllu jöfnu mjög harðgerður um allt land, einnig á hálendinu. Hann finnst gjarnan í sendnum jarðvegi í náttúrunni og hefur nokkurt þurrkþol, þrífst vel í margskonar jarðvegsgerðum og verður einkar stórvaxinn og gróskumikill í frjósömum jarðvegi. Polir mjög illa skugga og lætur fljótt undan síga lendi hann í skugga trjáa. Þar sem loðvíðir laufgast seint miðað við annan gróður, þar á meðal illgresi, hentar hann illa sem þekjandi runni. Jarðlæg yrki ætti einkum að nota þar sem plantan getur vaxið yfir grjót, hellulögn eða vegg. Hávaxnari yrki ætti gjarnan að nota með lágvaxnari þekjandi runnum eða fjölæringum svo sem; hélurifsi (*Ribes laxiflorum*), kirtlirifsi (*Ribes glandulosum*), ilmblágresi (*Geranium macrorrhizum*) og Dílatvítönn (*Lamium maculatum*). Loðvíðir nýtur sín vel með sígrænum runnum og runnum sem hafa dökkan eða rauðan blæ á greinum og blöðum. Loðvíðir ætti alltaf að rækta þar sem hann fær fulla sól. Hann hentar ekki í klippt limgerði en því betur í blönduð gróðurbeð og náttúrugarða og nýtur sín einkar vel með lynggróðri. Loðvíðir er hentug landgræðsluplanta sérstaklega í sendum jarðvegi. Vinsældir hans sem garðplanta jukust sérstaklega upp úr 1980, það tengist vafalaust breytingum á skipulagi garða í átt að frjálslegri og náttúrulegri gróðurnotkun í stað formfastrar oft með áherslu á limgerði. (Jóhann Pálsson, 1997)

Heilbrigði á loðvíði er almennt gott, þó getur borið á víðiryði í flestum klónum.

Fjölgun: Loðvíði má auðveldlega koma til með vetrargræðlingum, varast ber þó að nota greinaenda, þeir eru fullir af blómbrumum og ræta sig vanalega illa. Hægt er að nota sumargræðlinga en þar sem blöð og greinar eru loðin rotna þeir gjarnan.

Heimildir: Hörður Kristinsson 1989, Plöntuhandbókin bls. 210

Ólafur Sturla Njálsson. Tré og runnar, 3. hluti, *Salix*. 2005:315-316.

Loðvíðir í uppgróinni sandöldu við Bolöldu á Rangárvöllum.

Loðvíðir í sendum móa í Kelduhverfi.

Loðvíðir í garði á Siglufirði

Loðvíðir í haustlitum í garði í Grafarvogi í Reykjavík

Loðvíðir í garði á Sauðárkróki

Salix lanata 'Barmar' (Yg 756)

Uppruni: Uppruni óþekktur, var skráður í sölu í Gróanda 2005.

Lýsing og eiginleikar: Ekkert er vitað um þennan klón.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er ekki í ræktun.

Heimildir: Friðrik Baldursson, 2007. Börkur

Salix lanata 'Bolti' (Yg 737)

Uppruni: Saltvík sunnan Húsavíkur. Græðlingar upphaflega teknir af einum stórvöxnum uppréttum karlkynsrinna sumarið 1993. Upphaflegi runninn vex þar við þjóðveginn, neðan vegar og skammt norðan heimreiðarinnar að Saltvík. Hann var meðal fyrstu runna til að vaxa þarna upp eftir beitarríðun meðfram veginum um 1980 og var lengi langhæsti runninn á svæðinu, um 1,5 m, fallega

kúlulaga og reglulegur í laginu. Hann er þarna ennþá, en er nú farinn að hrörna. – safnari Þröstur Eysteinnsson.

Lýsing og eiginleikar: Kúlulaga vaxtarlag. Grágulur haustlitur, lauf falla seint af. Blómstrar lítið eða ekkert. Stærð runna plantað um 1994 um 1,8 x 1,8 m.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Ekki í framleiðslu.

Heimildir: Þröstur Eysteinnsson tölvupóstur 21. nóvember 2011 og símtal 8. febrúar 2013.

Loðvíðir 'Bolti' í garði Þrastar Eysteinnssonar, tekin í september 2012. mynd Þröstur Eysteinnsson

Loðvíðir 'Bolti' í garði Þrastar Eysteinnssonar, runninn er aftarlega fyrir miðri mynd. mynd Þröstur Eysteinnsson

Salix lanata 'Borgar' (Yg 725)

Uppruni: Staðarhverfi Reykjavík. Græðlingar upphaflega teknir af einum uppréttum karlkynsrinna sumarið 2011, sjá mynd – safnari Samson B. Harðarson.

Lýsing og eiginleikar: Uppréttar greinar, runni 40 - 60 cm hár og breiður. Laufblöð áberandi oddmjó, karlkyns klónn, gulir rekkjar. Harðgerður. Hefur ekki enn sem komið er verið ræktaður í garðaumhverfi.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Verður gróðursettur í safn Yndisgróðurs 2013.

Heimildir: Samson Bjarnar Harðarson. 2012. Gagnasafn Yndisgróðurs.

Loðvíðir 'Borgar' upprunalegur runni neðan við íbúðarbyggð í Staðarhverfi í Reykjavík.

Salix lanata 'Buðlungur' (Yg 694)

Uppruni: Buðlungavellir á Héraði- Mógilsá 2012. Loðvíðirinn er frá Buðlungavöllum á Héraði en sú jörð er næsta jörð sunnan Hallormsstaðar.

Lýsing og eiginleikar: Mjög uppréttur runni, uppréttar greinar, runni 100 - 180 cm hár og breiður.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun. Verður gróðursettur í safn Yndisgróðurs 2013.

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Aðalsteinn Sigurgeirsson tölvupóstur 26. apríl 2012.

Salix lanata 'Katlagil' (Yg 711)

Uppruni: Frá Katlagili í landi Lauganesskóla í Helgadal í Mosfellssveit. Björn Sigurbjörnsson valdi þennan runna í ræktun um 1978. Þarna fannst víðir af því landið hafði verið friðað lengi, Björn merkti margar plöntur og fylgdist með í nokkur ár og valdi að lokum einn klón: er líklega fyrsti sérvaldi og nafngefni loðvíðiklónninn á markaði. Fór í sölu uppúr 1980 og var fljótlega mjög vinsæll, líklega m.a. vegna þess að hann var ræktaður í pottum, en það hafði lítið eða ekkert verið gert áður.

Lýsing og eiginleikar: Lágvaxinn jarðlægur runni með hálfuppréttar greinar, getur hækkað með árunum og orðið allt að 30 - 40 cm hár en mun breiðari.

Tilraunaræktun: Er í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (I11a, 2012).

Aðgengi: Í almennri ræktun.

Heimildir: Björn Sigurbjörnsson, munnleg heimild 11. febrúar 2013

Loðvíðir 'Katlagil' í haustlitum.

Salix lanata Kári (Yg 754)

Uppruni: Úr garði í Hegranesi á Arnarnesi.

Lýsing og eiginleikar: Fíngerður runni um 50 cm hár.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Gróðrarstöð Ingibjargar í Hveragerði.

Heimildir: Ingibjörg Sigmundsdóttir, tölvupóstur 22. nóvember 2012

Kári Aðalsteinsson, samtal 27. febrúar 2013.

Salix lanata 'Kjarni'

Uppruni: Uppruni óþekktur, var skráður í sölu í Kjarna, Akureyri um 2000.

Lýsing og eiginleikar: Ekkert er vtáð um þennan klón.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er ekki í ræktun.

Heimildir: Friðrik Baldursson, 2007. Börkur.

Salix lanata klónn frá Gunnfríðarstöðum (Yg 726)

Uppruni: Gunnfríðarstaðir, Austur Húnavatnssýslu. Græðlingar upphaflega teknir af einum hávöxnum karlkynsrinna vorið 2012 – safnari Samson B. Harðarson. Margir aðrir runnar af svipaðri gerð var að finna á Gunnfríðarstöðum. Í febrúar safnaði Samson ásamt Páli Ingþóri Kristinssyni formanni Skógræktarfélag Austur Húnavetninga græðlingum af fjórum mismunandi klónum og voru þeir allir um og yfir 4 m á hæð, þrír þeirra staðsettir rétt við skógarbústaðinn norðan við tóttirnar á Gunnfríðarstöðum á svæði friðuðu frá því um 1980 og einn fyrir neðan veg í svæði sem hefur verið friðað frá 1962. Runninn neðan við veg hafði aðalgreinar sem voru með tæplega 10 cm breiðum stofni í þvermál og mældist 41 árs gamall samkvæmt áhringjum. Ekkert bendir til að loðvíðir hafi verið gróðursettur þarna og má því ætla að hann sé náttúrulegur á svæðinu.

Lýsing og eiginleikar: Hávaxinn uppréttur runni 2 - 3 m hár og breiður. Karlkyns, mjög stórvaxinn. Meðalstór laufblöð, ekki mjög loðin.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun. Engin reynsla er komin af honum í ræktun, en plöntur af þessum klóni verður gróðursettur í safn Yndisgróðurs vorið 2013.

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Samson Bjarnar Harðarson. 2012. Gagnasafn Yndisgróðurs.

Páll Ingþór Kristinsson, munnleg heimild 23 febrúar 2012.

Loðvíðir á Gunnfríðarstöðum í Austur Húnavatnssýslu. Mynd Þröstur Eysteinnsson 2012.

Stórvaxnasti loðvíðirinn sem fannst á Gunnfríðarstöðum í Austur Húnavatnssýslu. Runninn er vel yfir 4 m á hæð og sverleiki aðalgreina um 6 cm í þvermál og um 30-40 ára gamall. Mynd tekin 23 febrúar 2013.

Einn elsti loðvíðirinn sem fannst á Gunnfríðarstöðum í Austur Húnavatnssýslu. Runninn er um 4 m á hæð og sverleiki aðalgreina um 10 cm í þvermál og 41 árs gamall. Mynd tekin 23 febrúar 2013.

Salix lanata klónn frá Glitbrá (Yg 733)

Uppruni: Úr sumarbústaðalóð á Suðurlandi (foreldra eiganda Garðplöntustöðvarinnar Glitbrá).

Lýsing og eiginleikar: Engin lýsing.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Garðplöntustöðinni Glitbrá í Sandgerði.

Heimildir: Gunnhildur Ása Sigurðardóttir, samtal janúar 2013

Salix lanata klónn frá Hraunkoti

Uppruni: Uppruni óþekktur, var skráður í sölu í Garðheimum 2004- 2005.

Lýsing og eiginleikar: Ekkert er vitað um þennan klón.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er ekki í ræktun.

Heimildir: Friðrik Baldursson, 2007. Börkur.

Salix lanata klónn frá Kaldbaki (Yg 729)

Uppruni: Frá Kaldbaki á Rangárvöllum í rúmlega 100 m h.y.h. Græðlingar upphaflega teknir af einum uppréttum karlkynsrinna sumarið .

Lýsing og eiginleikar: Þéttvaxinn hálfuppréttur karlkynsklónn. Laufblöð áberandi loðin en blaðform og stærð venjuleg. Hefur ekki enn sem komið er verið ræktaður í garðaumhverfi.

Tilraunaræktun: Í klónasafni frá 1998 á Gunnarsholti á vegum rannsóknarverkefnis um notkun innlendra víðitegunda til uppgræðslu og landbóta. Alls voru gróðursettir 98 klónar af loðvíði, gulvíði og fjallavíði víðsvegar að af landinu sumrin 1998 og 1999.

Aðgengi: Er ekki í ræktun.

Heimildir: Ása L. Aradóttir, Kristín Svafarsdóttir, Sigurður H. Magnússon, Jón Guðmundsson, Aðalsteinn Sigurgeirsson og Andrés Arnalds. 1999. Notkun innlendra víðitegunda til uppgræðslu og landbóta. Fjölrit landgræðslunnar nr. 1. Landgræðsla ríkisins.

Clonal variability of native willows (*Salix pylicifolia* and *Salix lanata*) in Iceland and implications for use in restoration Ása L. Aradóttir, Kristín Svafarsdóttir og Anne Bau.

Loðvíðir frá Kaldbaki á Rangárvöllum í víðisafni Gunnarsholti.

Salix lanata klónn frá Hraunkoti í Lóni (Yg 731)

Uppruni: Loðvíðir frá Hraunkoti, hávaxinn mannhæðarhár runni. Er það í safni víðis víðsvegar að af landinu.

Lýsing og eiginleikar: Upprétur kvenkyns runni með stór blöð.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Gróðrarstöðinni Dilksnesi í Hornafirði.

Heimildir: Finndís Harðardóttir, símtal 27 nóvember 2012.

Salix lanata klónn frá Kirkjulækjarkoti (Yg 732)

Uppruni: Ofan úr mýri hjá Kirkjulækjarkoti í Fljótshlíð.

Lýsing og eiginleikar: Hávaxinn, bláleitur á blöðin úr fjarska, ókyngreindur.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Garðapjónustu Gylfa ehf, garðplöntustöð (Kirkjulækjarkoti í Fljótshlíð)

Heimildir: Garðapjónusta Gylfa ehf, garðplöntustöð (Fljótshlíð) samt 27. nóvember 2012.

Salix lanata klónn frá Laugabrekku (Yg 689)

Uppruni: Laugabrekkan í Laugardal. Kemur frá Ræktunarstöð Reykjavíkurborgar um 1990 af blönduðum klónum með óþekkt upphaf. Var plantað víða og eru klónarnir; 'Koti', Laugabrekka og Skeiðavogur líklega úr sömu blöndu. Hugsanlega er þetta sami klónn og er í ræktun hjá gróðrarstöðinni Kvistum og gróðrarstöðinni Þöll í Hafnarfirði.

Lýsing og eiginleikar: Upprét vaxtarlag og uppréttar greinar, kvenkyns klónn. Laufgast fremur seint og sleppur því við nag fiðrildalirfa.

Tilraunaræktun: Er í safni Yndisgróðurs Sandgerði (O4, 2011)

Aðgengi: Er í ræktun hjá gróðrarstöðinni Þöll í Hafnafirði.

Heimildir: Ræktunarskrá ræktunarstöðvar Reykjavíkurborgar febrúar 2013.

Hólmfríður Geirsdóttir, samtal 22. nóvember 2012.

Loðvíðir í Laugabrekkum í Laugardal.

Salix lanata klónn frá Laugabrekkum - Þöll (Yg 728)

Uppruni: Laugabrekkur í Laugardal. Kemur frá Ræktunarstöð Reykjavíkurborgar um 1990 af blönduðum klónum með óþekkt upphaf. Var plantað víða og eru klónarnir; 'Koti', Laugabrekka og Skeiðavogur líklega úr sömu blöndu. Mögulega er þetta sami klónn og er í ræktun hjá gróðrarstöðinni Kvistum og Ræktunarstöð Reykjavíkurborgar.

Lýsing og eiginleikar: Upprétt vaxtarlag og uppréttar greinar, kvenkyns klónn. Laufgast fremur seint og sleppur því við nag fiðrildalirfa.

Tilraunaræktun: Er ekki enn í safni Yndisgróðurs.

Aðgengi: Er í ræktun hjá gróðrarstöðinni Þöll í Hafnafirði.

Heimildir: Steinar Björgvinsson, tölvupóstur 22. nóvember 2012.

Salix lanata klónn frá Mjóanesi við Hallormstað (Yg 626)

Uppruni: karlkynsklónn merktur L1 úr safni sjö klóna frá Mjóanesi við Lagarfljóti um 1998.

Græðlingar voru teknir af Presti Eysteinessyni.

Lýsing og eiginleikar: Uppréttur - fástofna, heldur efstu blöðunum Karlkyn.

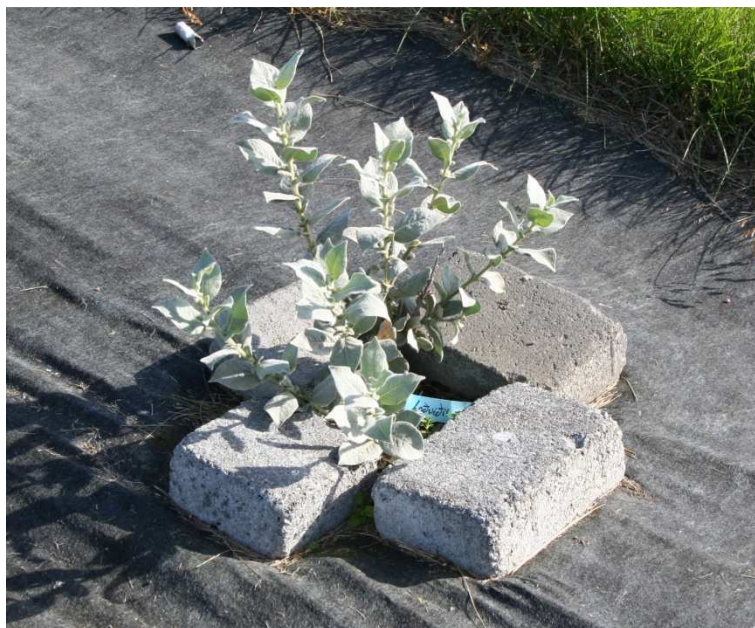
Tilraunaræktun: Er í safni Yndisgróðurs á Blönduósi (H7. plantað 2011) og Sandgerði (2011). Er í klónasafni á Hallormsstað.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Sólskógum.

Heimildir: Katrín Ásgrímsdóttir, tölvupóstur 27. nóvember 2012.

Bergún A. Þorsteinsdóttir, samtal 21. febrúar 2013.

Þröstur Eysteinnsson tölvupóstur 21. nóvember 2011 og símtal 8. febrúar 2013.

Loðvíðir frá Móanesi í safninu á Blönduósi. Mynd tekin í september 2012.

Salix lanata klónn frá Tumastöðum (Yg 732)

Uppruni: Frá Tumastöðum. Móðurplöntur Gardþjónustu Gylfa ehf. gardplöntustöð komnar frá Útgörðum 6-8 ára gamall hjá Hvolsvelli.

Lýsing og eiginleikar: 1.5 hár, venjuleg blöð. Líklega kk.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Gardþjónustu Gylfa ehf. gardplöntustöð (Fljótshlíð)

Heimildir: Gardþjónusta Gylfa ehf. gardplöntustöð (Fljótshlíð) samtal 27. nóvember 2012

Salix lanata klónn frá Þorgautsstöðum (Yg 730)

Uppruni: Uppruni óþekktur, móðurplanta er gamall runni við Gróðrarstöðina Þorgautsstöðum 2 Borgarfirði.

Lýsing og eiginleikar: Upprétur kvenkyns runni með stór blöð.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Gróðrarstöðinni Þorgautsstöðum 2 Borgarfirði.

Heimildir: Árni B. Bragason, símtal 27. nóvember 2012.

Salix lanata 'Koti' (Yg 688)

Uppruni: Upphaflega valinn fyrir Ræktunarstöð Reykjavíkurborgar úr mismunandi klónum af loðvíði í borgargarði við Landakot árið 1994 af Samsoni B. Harðarsyni. Kemur að öllum líkindum upphaflega úr Ræktunarstöð Reykjavíkurborgar um 1980. Loðvíðir sem gróðursettur var á vegum Reykjavíkurborgar fyrir 1986 var af blönduðum klónum með óþekkt upphaf. Var plantað víða og eru klónarnir Laugabrekka og Skeiðarvogur líklega úr sömu blöndu. Klónninn 'Koti' gæti verið sami klónn og Skeiðarvogur.

Lýsing og eiginleikar: Upprétur, hálfkúlulaga vaxtarlag og uppréttar greinar, runni 150 - 180 cm hár og breiður. Breið falleg laufblöð, mjög gráloðin. Gulir haustlitir. Gulir karlkyns rekkjar við laufgun í byrjun júní, blómsæll. Mjög harðgerður, þrífst á svæði A, B og C. Hefur vaxið áfallalaust áratugum saman í Reykjavík.

Tilraunaræktun: Er í safni Yndisgróðurs á Blönduósi (C4. plantað 2011) í Sandgerði (N1 & L8 pl. 2012) og á Hvanneyri (2011).

Aðgengi: Var nokkuð plantað út á vegum Reykjavíkurborgar á árunum 1998- 2009. Í ræktun hjá gróðrarstöðinni Mörk.

Heimildir: Ræktunarskrá ræktunarstöðvar Reykjavíkurborgar febrúar 2013.

Samson B. Harðarson 2012, Yndisgróður –gagnaskrá 2013.

Loðvíðir 'Koti' í Laugardal.

Salix lanata kvæmi frá Grundarfirði (Yg 734)

Uppruni: Kvæmi frá Grundarfirði.

Lýsing og eiginleikar: Engin lýsing.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Álmi ehf. á Árbakka við Selfoss.

Heimildir: Magnús Magnússon, samtal 22. nóvember 2012.

Salix lanata kvæmi frá Hjallahálsi við Þorskafjörð (Yg 735)

Uppruni: Af Barðaströndinni við Hjallaháls, Þorskafirði.

Lýsing og eiginleikar: Upprétur 1-1,5 m frekar stór blöð, kyn óþekkt.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Gróðrarstöðinni Svanshóli, Bjarnafirði í Strandasýslu.

Heimildir: Hallfríður F. Sigurðardóttir, samtal 17. janúar 2013.

Salix lanata kvæmi frá Kjarri (Yg 755)

Uppruni: Ofan úr mýri við gróðrarstöðina Kjarr í Ölfusi.

Lýsing og eiginleikar: Tveir klónar sem eru hávaxnir, bláleitir á blöðin úr fjarska, ókyngreindir.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá gróðrarstöðinni Kjarri í Ölfusi.

Heimildir: Helga R. Pálsdóttir, samtal 24. nóvember 2012.

Salix lanata kvæmi frá Mjóanesi við Hallormstað (Yg 738)

Uppruni: Safn sjö klóna frá Mjóanesi við Lagarfljóti um 1998. Græðlingum var safnað af Presti Eysteinsyni.

Lýsing og eiginleikar: Eftirfarandi lýsing var gerð á þeim sjö klónum sem safnið á Mjóanesi samanstendur af og var gerð af Presti Eysteinsyni við söfnun græðlinga;

- L-1 Uppréttur - fástofna, heldur efstu blöðunum Karlkyn. Sjá Yg 626
- L-2 Mikill, margstofna >2 m hár.
- L-3 Stór margstofna kræklóttur >3 m.
- L-4 Beinvaxinn, fágreinóttur.
- L-5 Stór upprétt kúla. Heldur axlablöðum.
- L-6 Stór kúla > 3 m hár.
- L-7 Stór þétt kúla.

Tilraunaræktun: Er í klónasafni á Hallormsstað.

Aðgengi: Einn þessara klóna er í ræktun hjá Sólskógum.

Heimildir: Bergrún A. Þorsteinsdóttir, samtál 21. febrúar 2013.

Þröstur Eysteinnsson tölvupóstur 21. nóvember 2011 og símtal 8. febrúar 2013.

Salix lanata 'Ljúfur' KK (Yg 706)

Uppruni: Uppruni er óviss, er af plöntu sem varð eftir, eftir ágræðsluæfingar nemendahóps á Reykjum 1988-1990. Ólafur S. Njálsson tók með sér eina plöntu sem hafði verið ágrædd á hálfsmetris háan seljustofn og er sú planta ennþá til í garðinum í Nátthaga. Hún myndar fallega dyngju ofan á stofninum.

Lýsing og eiginleikar: Mjög breiður og lágvaxinn runni. Hæð (þykkt) um 40-50 cm, getur orðið 2 metrar á breidd. Laufblöð breiðsporbaugótt, áberandi breið miðað við lengd og snöggydd í báða enda. Blöðin alveg flöt, ekki bylgjuð, stærri en hjá loðvíði 'Læk'. Axlablöð stór. Blöð kafloðin og silfurlit, haustlitur gulur. Karlkyns klónn og blómgun er ríkuleg á hverju ári. Getur fengið ryðsvepp eins og flestur loðvíðir.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (N3, pl. 2012).

Aðgengi: Er í framleiðslu hjá garðplöntustöðinni Nátthaga.

Heimildir: Ólafur Sturla Njálsson tölvupóstur janúar 2013.

Salix lanata 'Lyngberg' (Yg 625)

Uppruni: Frá Lyngbergi í Hafnarfirði.

Lýsing og eiginleikar: Uppréttur um 1 m hár karlkyns runni.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs á; Reykjum, Blönduósi (G2b, pl. 2011), Sandgerði (N5 & L4, pl. 2011) og Hvanneyri (pl. 2011).

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Kári Aðalsteinsson, samtál 27. febrúar 2013.

Salix lanata 'Lækur' KK (Yg 707)

Uppruni: Frá Nátthaga í Ölfusi. Loðvíðir 'Lækur' er kenndur við Djúpagrafningslæk sem rennur í gegnum Nátthaga. Villta móðurplantan óx niður við lækinn vestast í neðra landinu, en er núna horfin vegna skógræktar og breytinga á farvegi lækjarins, sem grefur sig stöðugt meira niður. Á sínum tíma klippti Ólafur móðurplöntuna svo rækilega niður í græðlinga þarna, að hún varð undir í samkeppninni við annan gróður.

Lýsing og eiginleikar: Er lágvaxinn og útbreiddur með uppsveigða greinaenda. Upprunalega plantan var um hálfur metir á hæð og varð ekki hærri, en breikkaði meira. Blómstrar vel gulum rekklum. Laufblöð breiðsporbaugótt, ydd í báða enda, frekar uppstæð og standa þétt á árssprotanum og svolítið bylguð. eru almennt minni en blöðin á loðvíði 'Ljúfi' og með greinileg axlablöð (sem sagt ekta loðvíðir). Blöð grá og loðin, haustlitur gulur. Getur fengið ryðsvepp eins og flestur loðvíðir.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (M6a, pl.2012).

Aðgengi: Er í framleiðslu hjá garðplöntustöðinni Nátthaga.

Heimildir: Ólafur Sturla Njálsson tölvupóstur janúar 2013

Salix lanata 'Orka' Kvk (Yg 690)

Uppruni: Ofan við veg við Vegbrekku vestan við stöðvarhús Orkuveitu Reykjavíkur rétt austur af Rauðavatni í Reykjavík. Safnarár Samson B. Harðarson og Jón Kr. Arnarson 2008.

Lýsing og eiginleikar: Breiðvaxinn kvenkyns runni með uppréttar greinar, mæling á upprunalegum runna í febrúar sýnir að hann er um 2,50 m hár og 8 m breiður.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (O5, pl. 2011).

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Samson B. Harðarson, plöntuskrá Yndisgróðurs, febrúar 2013

Loðvíðir Orka (Kvk) rétt við stöðvarhús Orkuveitunnar austan við Rauðavatn í Reykjavík. Mynd tekin í maí 2008.

Salix lanata 'Skeiðarvogur' (Yg 727)

Uppruni: Frá gróðurbeði við Skeiðarvog í Reykjavík. Kemur líklega frá Ræktunarstöð Reykjavíkurborgar um 1980 af blönduðum klónum með óþekkt upphaf. Var plantað víða og eru klónarnir; 'Koti', Laugabrekka og Skeiðarvogur líklega úr sömu blöndu. Safnari Samson B. Harðarson 2006.

Lýsing og eiginleikar: Uppréttar greinar, hálfkúlulaga runni 1,60 - 2 m hár og breiður.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs á Hvanneyri tilraunaskjólbelti (pl. 2009).

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Samson B. Harðarson, plöntuskrá Yndisgróðurs, febrúar 2013

Loðvíðir Skeiðarvogur í Reykjavík. Mynd tekin í september 2006.

Salix lanata 'Stórblaða Akureyri' (Yg 743)

Uppruni: Úr Lystigarðinum á Akureyri. Plöntur þaðan komust í ræktun hjá ræktunarstöð Reykjavíkurborgar um 1990. Uppruni er óljós. Annarsvegar gæti verið um að ræða loðvíði sem Jón Rögnvaldsson var með í ræktun í garðinum og ekkert vitað um hvaðan hann gæti verið upprunninn, e.t.v. úr Eyjafirði. Hinsvegar gæti um verið að ræða loðvíði sem Tryggvi Marínósson safnaði í mýrlendi í Kjarnaskógi ásamt fleirum klónum og var gróðursett í limgerði neðan við safn íslenskra plantna í Lystigarðinum.

Lýsing og eiginleikar: Upprétur karlkyns klónn með stóra blómrekkla og áberandi stór og breið laufblöð en ekki mjög loðin.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun í dag, en var í framleiðslu hjá ræktunarstöð Reykjavíkurborgar á tímabili eftir 1990. Hefur mjög sennilega verið í ræktun hjá garðplöntuframleiðendum á Akureyri og jafnvel víðar.

Heimildir: Tryggvi Marínósson, samtal 1. febrúar 2013.

Hólmfríður Sigurðardóttir, samtal 27. febrúar 2012.

Jóhann Pálsson, samtal 22. febrúar 2013.

Ræktunarskrá ræktunarstöðvar Reykjavíkurborgar febrúar 2013.

Salix lanata 'Tann'

Uppruni: Uppruni óþekktur, var skráður í sölu í Garðheimum 2004-2005.

Lýsing og eiginleikar: Ekkert er vitað um þennan klón.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er ekki í ræktun.

Heimildir: Friðrik Baldursson, 2007. Börkur

Salix lanata 'Vaðnes' KK (Yg 708)

Uppruni: Náttthagi en kom þangað frá Vaðnesi. Ein frúin kom með greinar af honum og sagði að þær væru af stórum, uppréttvaxandi loðvíðirunna sem blómstraði alltaf svo mikið í Vaðnesi.

Lýsing og eiginleikar: Grófur og stæðilegur runni með upprétt vaxtarlag, karlkyns. Laufblöð svipuð og á ‚Ljúfi‘, en virka þykkari og stífari. Axlablöð greinileg. Blómstrar ríkulega. Getur fengið ryðsvepp eins og flestur loðvíðir.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs í: Sandgerði (N2, pl.2012).

Aðgengi: Er í ræktun í Nátthaga.

Heimildir: Ólafur Sturla Njálsson tölvupóstur janúar 2013.

Salix lanata 'Vatnsendi' (Yg 757)

Uppruni: Kom frá svæðinu í kringum Vatnsenda við Elliðavatn um 1980. Græðlingar af nokkrum runnum voru teknir af starfsfólki Skógræktarfélag Reykjavíkur. Um 1990 var meira farið að velja úr af plöntum sem höfðu verið gróðursettar í Fossvogsstöð.

Lýsing og eiginleikar: Uppréttar greinar, runni 80 - 100 cm hár og breiður. Karlkyns og upprétt vaxtarlag. Blöð nokkuð breið og loðin. Gulir rekkjar við laufgun.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er einn algengasti loðvíði klónn, ásamt ‚Katlagil‘, í ræktun í dag.

Heimildir: Munnleg heimild, Ásgeir Svanbergsson 17. janúar 2013.

Friðrik Baldursson, 2007. Börkur.

Salix phylicifolia - Gulvíðir sem tegund og ræktunargildi hans

Uppruni: Vex villtur um allt land og mjög breytilegur í vaxtarformi, blaðgerð eftir svæðum og innan svæða. Vex í engjum og bökkum meðfram ám, hlíðum og mólendi, einkum þar sem nokkur jarðraki er og vex gjarnan í birkikjarri og jöðrum skóga þar sem nærgrar birtu nýtur. Er oft áberandi í beitarhólfum hrossa þar sem þau bíta hann lítið, en er vanalega mikið bitinn af sauðfé jafnvel svo að lítið sést til hans.

Töluverður munur er á hvenær mismunandi einstaklingar laufgast og virðist það skiptast nokkuð í tvö horn, annarsvegar gulvíðir sem laufgast á svipuðum tíma og annar trjágróður í lok maí byrjun júní og hinsvegar sá sem laufgast ekki fyrr en í lok júní þegar fyrri er kominn að því að fella fræ (Jóhann Pálsson, 1997). Sá gulvíðir sem laufgast seinna sleppur vanalega alveg undan víðifeta sem getur étið þann snemmsprottnari alveg, spurning hvort að þetta sé einhverskonar náttúruleg aðlögun (Jóhann Pálsson, 2013).

Afbrigði gulvíðis sem kallast Brekkuvíðir og Tunguvíðir sker sig nokkuð úr öðrum gerðum tegundarinnar. Áður var talið að Brekkuvíðir væri blendingur gulvíðis og loðvíðis en samkvæmt greiningu kom í ljós að Brekkuvíðir og Tunguvíðir eru sexlitna plöntur með sama litningafjölda og gulvíðir. Þar sem loðvíðir er tvílitna tegund er þeirri hugmynd um að þeir (Brekkuvíðir og Tunguvíðir) séu (ferlitna) tegundablendinga gulvíðis og loðvíðis hafnað. Kortlagning ríbósómgena á víðislitningum hefur eining leitt í ljós að Brekkuvíðir getur ekki verið blendingur. Niðurstöðurnar staðfesta náinn skyldleika þeirra og benda til þess að Brekkuvíðir og Tunguvíðir hafa verið myndaðir af gulvíði, í náttúrunni. Brekkuvíðir og Tunguvíðir eru því íslensk afbrigði gulvíðis *Salix phylicifolia* L. (Kesara Anamthawat-Jónsson, munnleg heimild 17.01.2013). Gulvíðir blandast oft við aðrar víðitegundir, sérstaklega viðju, *Salix myrsinifolia*. Fjallað er sérstaklega um yrki af þessum tegundablendingum síðar í þessari skýrslu.

Vaxtarlag: Gulvíðir hefur marga góða eiginleika sem garð- og landslagsplanta, m.a. eru margar af harðgerðustu og bestu limgerðisplöntum yrki af gulvíði svo sem Strandavíðir og Brekkuvíðir. Fjölbreytni í vaxtarlagi gefur kost á að velja yrki sem eru lágvaxin og upp í um 5 og einstaka 8 m háa runna. Greinabygging er frá því að vera jarðlæg, útbreidd eða upprétt. Greinar eru gular eða rauðbrúnar og geta skapað fallett litaspil á vetrum.

Blómgun: Gulvíðir er sérþýll eins og aðrar víðitegundir sem þýðir að planta er annaðhvort karlkyns eða kvenkyns. Að öllu jöfnu er kostur að velja karlkyns klóna því að þeir blómstra fallega gulum rekkjum sem falla svo af að blómstrun lokinni. Kvenkynsklónar blómstra hinsvegar grænleikum rekkjum sem haldast á eftir blómgun til fræþroska, þegar þeir svo að lokum opnast og dreifa fræi með hjálp fræullar. Fræullin er að flestra mati til lýta á runnanum og óþrifa þegar hún berst um. Sjálfsprottunar plöntur af fræi geta orðið til ama. Á náttúrusvæðum og í landgræðslu getur þetta hinsvegar talist ótvíræður kostur.

Laufblöð: Blöðin eru lensulaga eða oddbaugótt, hárlaus og gljáandi á efra borði en grádöggvuð á því neðra, 3-5 cm á lengd og 1-2 cm á breidd.

Haustlitir: Gulir haustlitir, koma oft seint og eru mismiklir eftir tíðarfari. Í sumum tilfellum hangir lauf á runnum fram eftir hausti.

Harðgerði og heilbrigði og ræktun: Gulvíðir af íslenskum uppruna er að öllu jöfnu mjög harðgerður, þrífst um allt land og einnig á hálendinu. Hann finnst gjarnan í röku landi og verður einkar stórvaxinn og gróskumikill í frjósömum jarðvegi finnst einnig sumstaðar í sendnum jarðvegi í náttúrunni. Þóir mjög illa skugga og lætur fljótt undan síga lendi hann í skugga trjáa. Þar sem gulvíðir byrjar seint að vaxa á vorin miðað við annan gróður, þar á meðal illgresi, hentar hann illa sem þekjandi runni. Hávaxnari yrki ætti gjarnan að nota með lágvaxnari þekjandi runnum eða fjölæringum

svo sem hélurifsi (*Ribes laxiflorum*), kirtilrifsi (*Ribes glandulosum*), ilmblágresi (*Geranium macrorrhizum*) og Dílatvítönn (*Lamium maculatum*). Loðvíðir af góðum klónum getur hentað í skjólbelti. Hann hentar vel í náttúrugarða og nýtur sín vel með birki og loðvíði. Gulvíðir er sérstaklega hentug sem landgræðsluplanta.

Heilbrigði á gulvíði er almennt gott, þó getur borið á víðiryði í flestum klónum og hann getur farið illa í maðkplágu.

Fjölgun: Gulvíði má auðveldlega koma til með vetrargræðlingum og einnig er hægt að nota sumargræðlinga.

Heimildir: Hörður Kristinsson 1989, Plöntuhandbókin

Salix phylicifolia 'Brekka' (Brekkuvíðir) (Yg 142)

Uppruni: Nokkrum sögum fer af uppruna Brekkuvíðis eins og hann er gjarnan kallaður og hver tók hann fyrst í ræktun. Almennt er hann talinn úr landi Núpsstaðar í Rangárvallarsýslu. Hann var gróðursettur í limgerði á Seltjarnarnesi við Nýjabæ árið 1960 og vakti þar fljótt athygli fyrir fegurð og seltuþolni.

Önnur saga um uppruna Brekkuvíðis er frá Aðalsteini Sigurgeirssyni. Þegar hann var að vinna í Fossvogsstöðinni snemma á 9. áratugnum vann þar maður að nafni Reynir Sveinsson sem fullyrti við hann að Brekkuvíðirinn væri kenndur við Brekku í Hveragerði. Þar hefði búið mikil ræktunarkona sem fyrst hefði fengist við ræktun Brekkuvíðisins hér á landi og þaðan hefði klóninn komist í ræktun gegnum gróðrarstöðvarnar í Hveragerði.

Aðalsteini þóttu þetta athyglisverðar upplýsingar á sínum tíma aðallega fyrir þær sakir að á Brekku í Hveragerði (bær sem stendur enn skammt austan kirkjunnar og leikskóla) bjó þá ömmusystir hans, Guðrún Þorlákssdóttir. Hún hafði búið þar áratugum saman ásamt eiginmanni sínum, Sæmundi Guðmundssyni. Hún var þá komin á áttæðisaldur og ákvað hann að kanna hvort hægt væri að fá þessa frásögn staðfesta. Fékk Aðalsteinn frá henni eftirfarandi sögu:

Snemma á 6. áratugnum átti bróðir Guðrúnar (Ólafur Þorláksson, bóndi á Hrauni í Ölfusi) leið um Fljótshlíð. Ólafur sá skammt frá veginum víðibrúsk með fallegum glansandi blöðum og náði hann sér í grein sem hann færði systur sinni að gjöf. Hún kom græðlingnum til og gróðursetti í garð sinn. Liðu nokkur ár og runninn eflidist að þrótti og fegurð. Hallgrímur á Grímsstöðum tók eftir runnanum og fékk leyfi Guðrúnar til að safna græðlingum sem hann fór síðan að selja undir heitinu 'Brekkuvíðir'. Þaðan barst hann til annarra gróðrarstöðva og sló fyrst í gegn í kjölfar aprílhretsins 1963.

Brekkuvíðir kom á almennan markað um 1960.

Lýsing og eiginleikar: Þéttgreinóttur, hraustlegur og einstaklega salt- og vindþolinn kvenkyns runni með fallett dökkgrænt og gljáandi lauf. Verður sjaldan hærri en um 1,8 m. Gefur oft mjög falleg, jöfn limgerði. Brekkuvíðir er þéttgreinóttur, hraustlegur runni með fallega dökkgrænt og gljáandi lauf. Hann hentar vel í limgerði, klippt sem óklippt, þyrpingar og yndisskógrækt til fjölbreytni. Getur gefið mjög falleg, jöfn og há limgerði. Brekkuvíðir er sérlega hentugur við erfiðar aðstæður nálægt sjó þar sem hann er mjög seltuþolinn. Þó er mikilvægt að hann fái góða næringu og umhirðu til að koma í veg fyrir óþrif eins og lús, maðk, ryðsvepp og tjórusvepp. Mjög harðgerður, þrífst alstaðar á láglandi. Einstaklega vind og saltþolinn, eiginleikar sem leiddu til geysilegra vinsælda hans sem limgerðisplanta upp úr 1960. Er nokkuð maðksækinn eins og títt er um víðitegundir, jafnframt er hann lússækinn og leiddi þetta til þess að hann dalaði mikið í vinsældum í byrjun 9. áratugar síðustu aldar. Fyrir þann tíma bar minna á þessu vandamáli þar sem hann var víðast hvar sprautaður með skordýraeitri.

Brekkuvíðir er kvenklónn en fundist hefur karlplanta í landi Tungu í Fljótshlíð 'Tunga' og aðeins kynið sem skilur þessa tvo klóna að, að öðru leyti eru þeir nánast eins. Ýmsir hafa safnað græðlingum af gulvíðirunnum sem líkjast Brekkuvíði, meðal annars hefur Samson B. Harðarson safnað klónum í Holtsdal og í Nauthúsagili í Stóru Mörk, sjá síðar.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (15 grs. 2010). Er til í Grasagarði Reykjavíkur og Lystigarðinum á Akureyri.

Aðgengi: Er í almennri ræktun.

Heimildir: Aðalsteinn Sigurgeirsson tölvupóstur 26. apríl 2012.

Jóhann Pálsson, Víðir og víðiræktun á Íslandi, Skógræktarritið 1997:5-36.

Ólafur S. Njálsson. 2005. Tré og runnar, 3. hluti víðir. ,útgefið af höfundi.: 333-334.

Brekkuvíðir í limgerði í Vestmannaeyjum t.v. og í Reykjavík t.h..

Salix phylicifolia 'Glit' , Glitvíðir (Yg 739)

Uppruni: Kemur frá Syðri-Geithellisey í Laxá í Þingeyjarsýslu. Þorgrímur Einarsson sem rak gróðrarstöðina Garðshorn í Fossvogi hóf ræktun á þessum víði eftir að hann fékk mikið af græðlingum og seldi undir nafninu Glitvíðir. Hvort upprunalega sé um að ræða einn klón eða fleiri er ekki vitað en Jóhann Pálsson kannaði gömul limgerði í Reykjavík og virtist vera um einn klón að ræða og er hann karlkyns.

Lýsing og eiginleikar: Stórvaxinn karlkyns runni. Árssprotar eru ljósgulir og óvenju stór gljáandi ljósleit laufblöð, haustlitir gulir. Finnst í görðum víða um land oftast sem limgerði. Glitvíði er hætt að rækta í dag var t.a.m. kominn úr ræktun í gróðrarstöðinni Mörk fyrir 1977 og var það að sögn vegna þess að Brekkuvíðir náði yfirhöndinni í vinsældum. Var í ræktun lengur á öðrum gróðrarstöðvum en hefur verið ófáanlegur síðan fyrir aldamót. Er til í limgerði í garði handan við götuna hjá gróðrarstöðinni Mörk.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun. Er til í Lystigarðinum á Akureyri.

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Jóhann Pálsson. 1997, Víðir og víðiræktun á Íslandi, Skógræktarritið 1997.:5-36.

Guðmundur Vernharðsson, gróðrarstöðinni Mörk. Tölvupóstur 19. nóv. 2012

Friðrik Baldursson, Börkur 2007.

Glitvöðir í limgerði á Blönduósi. Mynd: Samson Bjarnar Harðarson 2008.

Salix phyllicifolia 'Gunnsteinsstaðir' (Yg 745)

Uppruni: Uppruni óþekktur en nafnið bendir til Gunnsteinsstaða og þá hugsanlega við Blöndu í Langadal.

Lýsing og eiginleikar: Engin lýsing.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Var í framleiðslu hjá Fossvogsstöðinni um síðustu aldamót.

Heimildir: Friðrik Baldursson, Börkur 2007.

Salix phyllicifolia klónn frá Hallormsstað (Yg 736)

Uppruni: Af villtri plöntu norðan við bæinn á Hallormsstað á Héraði.

Lýsing og eiginleikar: Með áberandi gular greinar. Fínlegar greinar og ílöng blöð, hæð a.m.k. um 1,5 m. Getur lagst undan snjó. Hefur fengið tjörusvepp.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er til hjá Sólskógum en er ekki í ræktun.

Heimildir: Gísli Guðmundsson, samtal 21. febrúar 2013.

Salix phyllicifolia klónn frá Holtsdal. (Yg 544)

Uppruni: Úr Holtsdal á Síðu. Samson Bjarnar Harðarson safnaði í Holtsdal á Síðu sumarið 2007 af plöntu sem stóð við vegbrún.

Lýsing og eiginleikar: Kvenkyns klónn, líkist mjög Brekkuvíði. Upphafleg planta um 1 m á hæð.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs; á Reykjum (X1), í Sandgerði (M8).

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Samson Bjarnar Harðarson. 2012.

Gulvíðir frá Holtsdal í safni Yndisgróðurs á Reykjum í Ölfusi.

Salix phylicifolia klónn frá Laxamýri (Yg 749)

Uppruni: Frá Laxamýri um 1985-86.

Lýsing og eiginleikar: Líkist Strandavíði.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Gróðrarstöðinni Svanshóli, Bjarnafirði í Strandasýslu.

Heimildir: Hallfríður F. Sigurðardóttir, samtal 17. janúar 2013.

Salix phylicifolia klónn úr Nauthúsagili. (Yg 570)

Uppruni: Frá Nauthúsagili við Stóru Mörk í Rangárvallasýslu. Samson Bjarnar Harðarson safnaði í júlí 2008 af einni plöntu sem stóð á gilbrún neðarlega í Nauthúsagili.

Lýsing og eiginleikar: Karlkyns klónn líkist mjög Brekkuvíði. Upprunaleg planta um 1,5 m á hæð.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs á Reykjum (V1 grs. 2010).

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Samson Bjarnar Harðarson. 2012.

Gulvíðir frá Nauthúsagili í Stóru-Mörk í safni Yndisgróðurs á Reykjum í Ölfusi.

Gulvíðir sem líkist Brekkuvíði neðarlega í Nauthúsagili í Stóru-Mörk. Myndin er tekin 9. júlí 2008.

Salix phylicifolia kvæmi frá Svanshóli í Bjarnafirði (Yg 750)

Uppruni: Frá áreyrum við Svanshóli í Bjarnafirði á Ströndum frá um 1990.

Lýsing og eiginleikar: Ýmist með ljósum eða dökkum greinum, löng mjó blöð 2 m á hæð. fingerðari og vex hægara en Strandavíðir og þolir snjóþynsli betur en hann.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá Gróðrarstöðinni Svanshóli, Bjarnafirði í Strandasýslu.

Heimildir: Hallfríður F. Sigurðardóttir, samtal 17. janúar 2013.

Salix phylicifolia - kvæmi frá Sörlastaðum (Yg 741)

Uppruni: Sörlastaðir í Fnjóskárdal. C.E. Flensborg (1901-1904), sem skipulagði fyrstu skógræktartilraunir hér á landi hreyfst mjög af u.þ.b. 2 m háu gulvíðikjarri sem óx á eyrum Fnjóskár í landi Sörlastaða. Á árunum 1903-1905 lét hann gróðursetja þúsundir græðlinga af þessu kvæmi á Hallormsstað, Hálsi, Grund í Eyjafirði, Þingvöllum og við Rauðavatn bæði sem skjólbelti í gróðrarstöðvunum og inn á milli skógarplantnanna úti á berssvæði.

Einar Helgason rak gróðrarstöð í Reykjavík á fyrri hluta síðustu aldar og var m.a. með gulvíði í ræktun. Hann stjórnaði gróðursetningunni á Þingvöllum og Rauðavatnsgirðingunni og er ekki ólíklegt að hann hafi tekið Sörlastaðavíðirinn í ræktun hjá sér. Gulvíðir sem líklega er ættaður frá Einari Helgasyni óx lengi á lóð Menntaskólans í Reykjavík og af þeim voru um 1949 fluttar plöntur og gróðursettar við Tilraunastöð Háskólans á Keldum (Jóhann Pálsson, 1997). Gamlir runnar ofan við Kristneshæli í Eyjafirði er mjög líklega af þessu kvæmi.

„I den sydlige Del af Fnjóskadalur ved Gaarden Sörlastaðir findes et stort Pilkrat, hvorfra Skovsagen i de senere Aar har faaet alle de Pilestiklinger, der ere brugte rundt om i Plantagerne. Krattet er c. 10 Tdr. L. og her en gennemsnitlig Højde af 5–6 F.; det er overvejende Salix phylicipholia og lanata, som her danne et krat saa frodigt og tæt, at man har stort Besvær med at komme igennem, særligt da Bunden er meget vaad og blød; flere Steder vokser Krattet i det klare Vand. Om Vinteren og Foraaret oversvømmes hele Krattet af Fnjóská, og naar der indtræder Frost, dækkes de med et flere Alen højt Lag Sne; oven paa dette færdes da Faarene og bide de unge Skud af. Da Krattet er saa tæt, lider det selvfølgelig ogsaa i høj Grad af Snetryk. Ved passende Udhugning kunde en Del af sids C. E. Flensborg: Islands Skovsag i 1905.7-24 nævnte Skade undgaas, og Krattet vilde da udvikle sig langt

bedre end nu, hvor de fleste Stammer er saa tynde, at de næppe kunne bære sig selv, hvis de ikke gensidigt stivede hinanden af. Med Ejeren traf jeg Aftale om til Foraaret at levere Skovsagen 14000 Stiklinger til vore forskellige Plantninger.“ (Flensborg, 1905:7-8).

Án efa hefur þetta kvæmi komist í ræktun víða um land og er vitað að víðir frá Sörlastöðum var ræktaður í gróðrarstöðinni að Vöglum á 1. - 3. áratug síðustu aldar.

Lýsing og eiginleikar: Er harðgerður en engar upplýsingar um vaxtarlag, kyn og heilbrigði þeirra klóna af þessu kvæmi sem voru í ræktun.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Jóhann Pálsson. 1997, Víðir og víðiræktun á Íslandi, Skógræktarritið 1997:5-36.

Flensborg, C.E. 2007 (1905). Islands Skovsag. í Islands Skovsag- Skógræktarmálefni Íslands - skýrslur og ritgerðir 1901-1916. Landbúnaðarráðuneytið:7-23.

Eldgamall gulvíðirunni ofan við Kristneshælið, gæti verið ættaður frá Sörlastöðum sem Flensborg kom í ræktun um aldarmótin 1900.

Salix phylicifolia ‘Laugarás’ – (Yg 742)

Uppruni: Uppruni óþekktur en kemur af plöntu við Laugarásveg 66 í Reykjavík. Var tekinn í ræktun hjá ræktunarstöð Reykjavíkurborgar árið 1996 og skráður þar undir nr. 1664.

Lýsing og eiginleikar: Engin lýsing.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er í ræktun hjá ræktunarstöð Reykjavíkurborgar.

Heimildir: Ræktunarskrá ræktunarstöðvar Reykjavíkurborgar.

Salix phylicifolia 'Mýrdalur' (Yg 746)

Uppruni: Uppruni óþekktur en nafnið bendir til Mýrdals.

Lýsing og eiginleikar: Engin lýsing.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Var í framleiðslu hjá gróðrarstöðinni ÖI á Sólheimum árin 2002-2003, ekki lengur í ræktun.

Heimildir: Friðrik Baldursson, Börkur 2007.

Særún Stefánsdóttir, samtal 17 janúar 2013.

Salix phylicifolia 'Sandi' Sandvíðir (Yg 744)

Uppruni: Engar upplýsingar. Getið um í *Skrúðgardabókinni* frá 1967 en ekkert sagt frá honum frekar og svo í heftinu *Tré og runnar* eftir Ólaf S. Njálsson, 2005.

Lýsing og eiginleikar: Hálfjarðlægur eða mjög lágvaxinn runni og hugsanlega blendingur. Hefur rauðbrúnar greinar, lítil blöð og er hægvoxta.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Ólafur S. Njálsson. 2005. *Tré og runnar*, 3. hluti víðir. ,útfíð af höfundi.: 333.

Óli Valur Hansson, 1967. *Skrúðgardabókin*.:114.

Salix phylicifolia 'Strandir' KK. Strandavíðir / Tröllatunguvíðir (Yg 115)

Uppruni: Íslenskur gulvíðir frá Selárdal í Strandasýslu. Dreifðist í ræktun af tveim ræktuðum plöntum frá bænum Tröllatungu sem stendur í Arnkötludal við Steingrímsfjörð á Stöndum.

Strandavíðirinn vex villtur í Selárdal í Steingrímsfirði. Það er fyrst vitað um hann í heimagrafreitnum að Tröllatungu í Steingrímsfirði. Ragnheiður Árnadóttir gróðursetti tvær plöntur á bænum Tröllatungu af græðlingum sem hún hafði tekið í reiðtúr í Selárdal á fjórða áratug síðustu aldar.

Menn á Miðhúsum í Reykhólasveit fengu græðlinga af þessum tveimur plöntum í garðinn hjá sér.

Jóhann Kr. Jónsson, garðyrkjubóndi í Dalsgarði í Mosfellsdal, fékk síðan efni til fjölgunar af fallegasta trénu í Miðhúsum árið 1972 og hefur hann verið þar í sölu síðan um 1974 og síðar hjá Jóni, syni Jóhanns á garðplöntustöðinni Mosskógum við Dalsgarð í Mosfellsdal þaðan sem hann hefur dreifst um allt land. Þarna er því greinilega um einn klón að ræða.

Árið 1982 sóttu svo starfsmenn skógræktarinnar mikið af græðlingaefni sem var fylgjað og selt frá gróðrarstöðinni í Norðtunguskógi í Þverárhlíð. Mögulegt er því að um tvo klóna sé að ræða í ræktun undir nafninu Strandavíðir.

Lýsing og eiginleikar: Þéttgreinóttur, uppréttur og blaðfallegur karkyns runni allt að 3 m hár. Mjög harðgerður, þolir klippingu vel og hentar vel við erfið vaxtarskilyrði. Polir vel snjóþyngsli. Var kosinn tré ársins af Skógræktarfélagi Íslands árið 2001.

Tilraunaræktun: Í safni Yndisgróðurs í Sandgerði(17 grs. 2009). Er til í Grasagarði Reykjavíkur og Lystigarðinum á Akureyri.

Aðgengi: Er mjög algengur í ræktun og nánast eini gulvíðirinn sem er fáanlegur.

Heimildir: Jóhann Pálsson, Víðir og víðiræktun á Íslandi, Skógræktarritið 1997:5-36.

Jón Geir Pétursson. 2001. Strandavíðirinn í Tröllatungu. Skógræktarritið 2001, 2. t.bl.:5-8.

Morgunblaðið. 1994. Strandavíðir og kálfamóavíðir – fást í gróðrarstöðinni Mosskógum í Mosfellsdal. Morgunblaðið 1. júní 1994.:20.

Strandavíðir í limgerði á Hólmavík t.v. og í Vestmannaeyjum t.h..

Strandavíðir í Tröllatungu í Steingrímsfirði, upphafleg móðurplanta var klippt niður vorið 2009, á öðrum stað á bænum var yngri planta sem er um 3 m. á hæð.

Frá heimkynnum Strandavíðisins í Selárdal í Steingrímsfirði. Mynd: Þórdís Lilja Samsonardóttir, tekin 30. júní 2009.

Salix phylicifolia 'Sólheimar' (Yg 747)

Uppruni: Uppruni óþekktur en nafnið bendir til Sólheima í Grímsnesi.

Lýsing og eiginleikar: Engin lýsing.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Var í framleiðslu hjá gróðrarstöðinni ÖI á Sólheimum árin 2002-2003, ekki lengur í ræktun.

Heimildir: Friðrik Baldursson, Börkur 2007.

Særún Stefánsdóttir, samtal 17 janúar 2013.

Salix phylicifolia 'Tanngarður' (Yg 748)

Uppruni: Uppruni óþekktur.

Lýsing og eiginleikar: Engin lýsing.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun.

Aðgengi: Var í sölu hjá Garðheimum árin 2004-2005.

Heimildir: Friðrik Baldursson, Börkur 2007.

Salix phylicifolia 'Tunga' KK (Yg 740)

Uppruni: Frá bænum Tungu í Fljótshlíð.

Lýsing og eiginleikar: Líkist Brekkuvíði mjög að flestu leyti nema að vera karlkyns.

Tilraunaræktun: Engin kerfisbundin tilraunaræktun. Er til í Grasagarði Reykjavíkur og Lystigarðinum á Akureyri.

Aðgengi: Er ekki í almennri ræktun.

Heimildir: Jóhann Pálsson. 1997, Víðir og víðiræktun á Íslandi, Skógræktarritið 1997:5-36.

Gulvíði og viðjublingar – *Salix phylicifolia x myrsinifolia*

Uppruni: Náttúrulegur blendingur gulvíðis (*Salix phylicifolia*) og viðju (*Salix myrsinifolia*) sem finnst sjálfsáður víða um land, sérstaklega í nágrenni við þéttbýli og vegi. Blendingar sömu tegunda finnst víða þar sem tegundirnar vaxa náttúrulega t.d. í Svíþjóð þar sem honum hefur verið lýst undir heitinu *Salix x majalis* og á Bretlandi undir heitinu *Salix x tetrapla*. Ekki er talið rétt af grasfræðingum að nota þessi heiti yfir blendinga sem hafa orðið til hérlendis. Margir blendingar hérlendis virðast bera viss einkenni þess að vera komin af Brekkuvíði (*Salix phylicifolia* 'Brekka'), enda víða í ræktun ásamt viðju og eiga því auðvelt með að blandast.

Vaxtarlag: Klónar af þessum blendingum sameina oft eiginleika sem nýtast vel fyrir garð- og landslagsplöntur, vaxtarlag þeirra líkst að mörgu viðju og eru þeir gjarnan nokkuð stórvaxnir. Eiginleikar gulvíðisins og þá í mörgum tilfellum yrkisins 'Brekka' birtist m.a. í salt- og vindþoli og góðri greinabyggingu. Bláðgerðin er oft einhverskonar millistig milli viðju og Brekkuvíðis. Fyrsta yrkið/klóninn sem komst í almenna ræktun var 'Hreggstaðir' eða Hreggstaðavíðir eins og hann er oftast kallaður. Hreggstaðavíðirinn sýndi einstakt harðgerði, sérstaklega hvað varðar salt- og vindþol og varð fljótlega mjög vinsæll í limgerði og skjólbelti. Hann var einnig fullkomlega laus við víðiryð sem oft sést á víði og var það ein meginástæða þess að hann var valinn framyfir yrkið 'Grásteinn' eða Grásteinavíðirinn. Uppúr árinu 2000 fór hinsvegar að bera á mjög svæsinni víðiryðsýkingu í honum, fyrst á Suðurlandi en síðan víðar um land. Svo virðist sem að nýr stofn af víðiryði hafi borist til landsins eða að stökkbreyting hafi orðið sem yrkið 'Hreggstaðir' hefur litla mótstöðu fyrir. Það er nú svo komið að Hreggstaðavíðir er talinn ónothæfur vegna þessa. Önnur yrki svo sem 'Þorlákur', 'Rökkur' og sérstaklega 'Grásteinn' hafi mun meiri mótstöðu, þeir fá vanalega smávægilega sýkingu af völdum víðiryðs en ekkert sem verður til tjóns eða mikilla lýta.

Blómgun: Blendingar gulvíðis og viðju eru sérbýlir eins og annar víðir. Að öllu jöfnu er kostur að velja karlkyns klóna því að þeir blómstra fallega gulum rekkjum sem falla svo af að blómstrun lokinni. Kvenkynsklónar blómstra hinsvegar grænleitum rekkjum sem haldast á eftir blómgun til fræþroska, þegar þeir svo að lokum opnast og dreifa fræi með hjálp fræullar. Fræullin er að flestra mati til lýta á runnanum og óþrifa þegar hún berst um. Sjálfsprottunar plöntur af fræi geta orðið til ama.

Laufblöð: Blöðin breytileg en á þekktum yrkjum oft breið lensulaga eða oddbaugótt, hárlaus og gljáandi á efra borði en mött á því neðra.

Haustlitir: Gulir haustlitir, koma oft seint og eru mismiklir eftir tíðarfari.

Harðgerði og heilbrigði og ræktun: Blendingar af þessu tagi sem valdir hafa verið til ræktunar af íslenskum uppruna er að öllu jöfnu mjög harðgerðir. Þola illa skugga og láta fljótt undan síga lendi plöntur í skugga trjáa. Þar sem víðir byrjar almennt seint að vaxa á vorin miðað við annan gróður, þar á meðal illgresi, hentar hann illa sem þekjandi runni.

Heilbrigði blendinga er misjafnt og getur borið á víðiryði í flestum klónum og þeir geta farið illa í maðkaplágu.

Fjölgun: Má auðveldlega koma til með vetrargræðingum og einnig er hægt að nota sumargræðinga.

Heimildir: Hjörtur Þorbjörnsson, samtal 25. febrúar 2013.

Gulvíðiblandingar í safninu í Sandgerði sumarið 2012, gróðursettur 2009. Næst er yrkið 'Skuld' svo 'Rökkur' þá 'Grásteinn' og að lokum þar sem 'Hreggstaðir' var, en hann drapst eftir annan veturinn eftir að hafa fengið mikinn ryðsvepp ári áður.

Salix 'Grásteinn' Grásteinavíðir (Yg 301)

Uppruni: Uppruninn af tilraunaplöntum á Reykjum sem Óli Valur Hansson gróðursetti ásamt þremur öðrum víðiklónum, m.a. Hreggstaðavíði frá Gróanda, í tilraunareit fyrir neðan Bananahúsið, þar er núna nýja tilraunagróðurhúsið. Ólafur S. Njálsson endurnýjaði þá tilraun og flutti út í Reit eitt á Tumavöllum og þar eru klónarnir allir ennþá á lífi. Hann tók síðar græðlinga af þessum klón til ræktunnar í Garðplöntustöð sinni í Nátthaga.

Lýsing og eiginleikar: Uppréttur karlkyns klónn allt að 6 m á hæð. Greinir sig vel í hliðum við klippingu. Hefur mun betri mótstöðu gegn ryðsvepp. karlkyns og fær fallegrri blómgun en skyldir klónar, þar sem skærgulir rekkjar birtast um allt limgerðið á dvergsprotum, sama hversu stíft limgerðið er klippt. Grásteinavíðir er með mest gljáandi blöðunum á eftir gljávíði, en dekkri. Þau eru stór, breiðsporbaugótt og dökkgræn og gljáandi. Greinar skiptast í tvennt. Langsprotar sem vaxa hátt í metir á ári og svo dvergsprotar innanum sem mynda mikið af blómbrumum. Hann blómstrar rétt áður en blöðin spretta út, þess vegna verður hann því fallegur á vorin. Runninn er grófgreinóttastur af þessum ætluðu Salix x majalis blendingum. Fær ryðsvepp (stórar dopper) og tjörusvepp eins og sést á Brekkuvíði, en hann hefur samt aldrei kalið. Hefur komið best út úr óformlegri tilraun Ólafs S. Njálssonar í saltþolsprófunum í Selvogi.

Tilraunaræktun: Er í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (J3, grs. 2009)

Aðgengi: Er í ræktun hjá Garðplöntustöðinni Nátthaga í Ölfusi.

Heimildir: Ólafur S. Njálsson, tölvupóstur 17. janúar 2013.

Hreggstaðavíðir í Sandgerði sumarið 2011 t.v. og í limgerði í garðplöntustöðinni Gróanda á Grásteinum t.h..

Salix 'Hreggstaðir' - Hreggstaðavíðir (Yg 300)

Uppruni: Hreggstaðavíðirinn er upprunninn í gróðrarstöðinni Gróanda á Grásteinum í Mosfellsdal. Sjálfsánum plöntum var um 1980 safnað í einum reit í Gróanda þar sem hjá stóðu limgerði annarsvegar af viðju og hinsvegar af brekkuvíði. Safnað var um 2000 plöntum og þær gróðursettar í eitt limgerði og mun það hafa verið gert af áeggjan Óla Vals Hanssonar. Eftir nokkur ár valdi Óli Valur svo úr þessu limgerði 12 klóna. Óli Valur fékk plöntur af þessum 12 klónum og gróðursetti á Reykjum og af því var ræktað.

Meðal þessara klóna voru bæði Hreggstaðavíðir og Grásteinavíðir. Báðir þessir klónar voru settir í sölu um 1990.

Lýsing og eiginleikar: Uppréttur kvenkyns klónn allt að 6 m á hæð og breidd. Greinir sig vel í hliðum við klippingu. Var í upphafi heilbrigðastur þeirra klóna sem voru valdir og sá aldrei víðiryð á honum líkt og t.d. á Grásteinavíðinum og varð hann því ofaná í ræktun. Um 2000 fór hinsvegar að bera á mjög svæsinni víðiryðsýkingu í honum fyrst á Suðurlandi en síðan víðar um land. Svo virðist sem að nýr stofn af víðiryði hafi borist til landsins eða að stökkbreyting hafi orðið sem yrkið 'Hreggstaðir' hefur litla mótstöðu fyrir. Það er svo komið nú að Hreggstaðavíðir er talinn ónothæfur vegna þessa. Hluti af ástæðunni fyrir því hversu illa hann fer er að hann haustar sig fremur seint, seinna en t.d. Grásteinavíðir, þetta veldur því ásamt víðiryðinu að hann kelur illa, jafnvel svo að plöntur drepast alveg líkt og í tilraunareit Yndisgróðurs í Sandgerði. Vegna þessarar litla mótstöðu gegn ryðsvepp og ætti Hreggstaðavíðir ekki að vera í ræktun.

Tilraunaræktun: Var í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (J4, grs. 2009), en drapst veturinn 2010-2011.

Aðgengi: Var víða í ræktun, en flestar garðplöntustöðvar hafa hætt fjölgun og sölu á honum og margar hverjar skipt yfir í Grásteinavíði eða Rökkurvíði.

Heimildir: Ólafur S. Njálsson, tölvupóstur 17. janúar 2013.

Björn Sigurbjörnsson, samtal 11. febrúar 2013.

Hreggstaðavíðir í Hringsdal í Arnarfirði.

Víðiblendingur 'Hreggstaðir' t.v., og víðiblendingar í safninu í Sandgerði árið 2011, t.h, yrkið 'Hreggstaðir', er næst en hann drapst eftir annan veturinn eftir að hafa fengið mikinn ryðsvepp ári áður.

Salix 'Rökkur' Rökkurvíðir (Yg 103)

Uppruni: Uppruninn úr garði í Þorlákshöfn, Jón Ingi Jónsson þáverandi garðyrkjustjóri í Þorlákshöfn kom með greinar til Ólafs S. Njálssonar í Nátthaga. Hann gæti verið uppruninn frá Gróanda, líkt og Hreggstaðavíðir og Grásteinavíðir.

Lýsing og eiginleikar: Rökkurvíðir er líkur Hreggstaðavíði að mörgu leyti, greinar hans eru þó miklu stífari og laufblöð stífari og meira gljáandi og bláleitari þegar líður á sumarið. Hann smitast nokkuð af víðiryði þó minna en Hreggstaðavíðir, en hann þolir það betur og kelur aldrei neitt líkt og Hreggstaðavíðir. Er salt- og vindþolinn líkt og Hreggstaðavíðir.

Tilraunaræktun: Er í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (J2, grs. 2009)

Aðgengi: Er í ræktun hjá Garðplöntustöðinni Náttuga í Ölfusi.

Heimildir: Ólafur S. Njálsson, tölvupóstur 17. janúar 2013.

Víðiblendingur 'Rökkur' sumarið 2011 í Sandgerði, gróðursettur 2009.

Salix 'Skuld' Skuldarvíðir (Yg 302)

Uppruni: Fundinn við Smalakofa Jóns Magnússonar og tekin í ræktun af honum í gróðrarstöðinni Skuld.

Lýsing og eiginleikar: Kvenklónn og er mjög líkur Þorláksvíði á allan hátt, en heldur hærðari á ungum blöðum og sprotum. Skuldarvíðir er mjög salt- og vindþolinn, þéttgreinóttur og sérlega hentugur í limgerði. Hann lýkur vexti um miðjan ágúst og kelur mjög sjaldan. Skuldarvíðir líkist meira gulvíði heldur en viðju.

Tilraunaræktun: Er í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (J1, grs. 2009)

Aðgengi: Er í ræktun hjá Garðplöntustöðinni Náttuga í Ölfusi.

Heimildir: Ólafur S. Njálsson, tölvupóstur 17. janúar 2013.

Víðiblendingur 'Skuld' sumarið 2011 í Sandgerði, gróðursettur 2009.

Salix 'Þorlákur' (Yg 458)

Uppruni: Uppruninn úr garði í Þorlákshöfn, Jón Ingi Jónsson þáverandi garðyrkjustjóri í Þorlákshöfn kom með greinar til Ólafs S. Njálssonar í Nátthaga.

Lýsing og eiginleikar: Uppréttur karlkyns klónn allt að 4 m á hæð og breidd. Greinir sig vel í hliðum við klippingu. Líkist nokkuð venjulegum gulvíði. Hefur mun góða mótstöðu gegn ryðsvepp. Er salt og vindþolinn líkt og Hreggstaðavíðir.

Tilraunaræktun: Er í safni Yndisgróðurs í Sandgerði (O9, grs. 2010)

Aðgengi: Er í ræktun hjá Garðplöntustöðinni Nátthaga í Ölfusi.

Heimildir: Ólafur S. Njálsson, tölvupóstur 17. janúar 2013.

Víðiblendingur 'Þorlákur' sumarið 2012 í Sandgerði, gróðursettur 2010

Heimildir

- Anamthawat-Jónsson, K. (18. Janúar 2013). símtal. (S. B. Harðarson, Spyrrill)
- Aradóttir, K. S. (2006). *Gulvíðir og loðvíðir eiga víða við - leiðbeiningar um ræktun*. Landgræðsla Ríkisins.
- Ása L. Aradóttir, K. S. (2007). Clonal variability of native willows (*Salix pylicifolia* and *Salix lanata*) in Iceland and implications for use in restoration. *Icelandic Agricultural Sciencis* , 61-72.
- Ása L. Aradóttir, K. S. (1999). *Notkun innlendra víðitegunda til uppgræðslu og landbóta-Áfangaskýrsla 1997-1998*. Gunnarsholt: Landgræðsla ríkisins.
- Börset, O. (1985). *Skogskjötsel I, Skogökologi*. Oslo: Landbruksforlaget.
- Christopher., N. (1992). *Willows- the Genus Salix*. London: B.T. Batsford Ltd.
- Einar Helgason. (1914). *Bjarkir - Leiðavísir í garðrækt og blómækt*. Reykjavík: Höfundur.
- Flensburg, C. E. (1905). Islands Skovsag. *Tidsskrift for Skovvæsen Bd. XVIII, B. , 1-28*.
- Flensburg, C. E. (1901). Skovrester og Nyanlæg af Skov paa Island. *Tidsskrift for Skovvæsen Bd. XIII, B. , 1-91*.
- Friðrik Baldursson. (2007). *Börkur - hagnýtur gagnagunnur um trjágróður á Íslandi*. Reykjavík: höfundur.
- Ingólfur Davíðsson & Ingimar Óskarsson. (1950). *Gardagróður*. Reykjavík.
- Ingólfur Davíðsson, I. Ó. (1968). *Gardagróður*. Reykjavík: Ísafoldarprentsmiðja.
- Jóhann Pálsson. (27. febrúar 2013). (Samson BjarnarHarðarson, Spyrrill)
- Jóhann Pálsson. (1997). Víðir og víðiræktun á Íslandi. *Skógræktarritið* , 5-36.
- Jón Rögnvaldsson. (1953 (1937)). *Skrúðgarðar 2. útg.* Reykjavík: Ísafoldarprentsmiðja H.F.
- Kristín Svavarsdóttir (ritstj.). (2006). *Innlendar víðitegundir - Líffræði og notkunnarmöguleikar í landgræðslu*. Reykjavík: Landgræðsla ríkisins.
- Magnússon, S. H. (2001). Effect of enhancement of willow (*Salix* spp.) on establishment of birch (*Betula pubescens*) on eroded soils in Iceland. *Nordic Mountain Birch Ecosystems* , 317-329.
- Morgunblaðið. (6. Júlí 1962). Hið nýja andlit Reykjavíkur. *Morgunblaðið* , bls. 3.
- Norrie, J. O. (1997). *Status for 21 jyske læhegn. Park- og Landskabsserien nr. 16-1997*. Hörsholm: Forskningscenteret for Skov- og landskab.
- Ólafur Sturla Njálsson. (2005). *Tré og runnar, 3. hluti. Salix*. Nátthagi, Ölfusi: Höfundur.
- Óli Valur Hansson. (1967). *Skrúðgarðabókin*. Reykjavík: Garðyrkjufélag Íslands.
- Óli Valur Hansson. (1972). Um víðitegundir. *Garðyrkjuritið* , 16-18.
- Samson Bjarnar Harðarson. (2009a). Um kosti og galla víðis í ræktun. *Skógræktarritið 2009* , 48-58.
- Sigtryggur Guðlaugsson. (1909-1949). *Skrúður á Núpi – Græðsla og gróður í fjórtú árum (1909-1949)*. Óbirt í heild en útgefin að hluta af framkvæmdasjóði Skrúðs árið 2004.
- Viereck, L. A. (2007). *Alaska Trees and Shrubs, Second edition*. Fairbanks: University of Alaska Press.
- Viereck, L. A. (1989). Flood-plain succession and vegetation classification in interior Alaska. Í D. E. Ferguson, P. Morgan, & F. D. Johnson, *Proceedings—land classifications based on vegetation: applications for resource management; 1987 November 17-19; Moscow, ID. Gen. Tech. Rep. INT-257*. (bls. 197-203). Ogden, UT: U.S.: Department of Agriculture, Forest Service, Intermountain Research Station.
- Walker, L. R., Zasada, J. C., & Chapin, F. S. (1986.). *The role of life history processes in primary succession on an Alaskan floodplain*. Ecology.

